

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

ORGAAN VOOR DE MEDEDELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

22^e JAARGANG

WOENSDAG 10 MAART 1937

No. 1106

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Liefstinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: L. R. W. Soutendijk.

Redactie-adres: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam.
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruijgeplaatweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD.

	Blz.
TENTOONSTELLINGEN EN JAARBEURZEN door W. Graadt van Roggen	180
Tentoonstellingen en jaarmarkten in vroeger tijd door Prof. Dr. Z. W. Sneller	182
Speciale of universele tentoonstellingen? door Prof. Dr. N. J. Polak	184
De internationale tentoonstellingsconventie door A. Rom Colihoff	185
Nederland en het tentoonstellingswezen door H. F. K. Snoek	187
Openbare bekendheid van uitvindingen door Mr. J. C. van Leeuwen	188
De internationale tentoonstelling te Parijs in 1937 door Ir. J. de Bie Leuweling Tjeenk	189
De betekenis van de radiotentoonstelling door Dr. J. G. Stridiron	191
Landbouwtentoonstellingen en landbouwbeurzen door Dr. F. E. Posthuma	192
Middenstands-tentoonstellingen door P. van de Linde	193
R. A. I. tentoonstellingen door J. Leonard Lang	194
Luchtvaarttentoonstellingen door Mr. O. W. S. Josephus Jitta	197
BUITENLANDSCHE MEDEWERKING:	
De nieuwe maatregelen van het kabinet-Blum door Dr. H. Weichmann	197
AANTEKENINGEN:	
De zichtbare suikervoorraden in de wereld	201
ONTVANGEN BOEKEN	
Statistieken:	
Groothandelsprijzen	200—201
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten	199, 202

GELD-, KAPITAAL- EN WISSELMARKT.

Op de wisselmarkt was als regel de vraag naar Guldens grooter dan het aanbod. Tengevolge daarvan kon het Egalisatiefonds tegen het einde van de week weer een behoorlijk bedrag Dollars verwerven. De belangstelling op de valutamarkt ging in de eerste plaats uit naar Fransche Francs. De economische en sociale politiek van de Fransche Regeering heeft reeds geruimen tijd verwachtingen voedsel gegeven, dat de koers van den Franc verder zou terugloopen, en meer en meer zou neigen in de richting van het minimum dat door de monetaire wetgeving van September jl. is vastgesteld, een minimum dat op ongeveer f 7.95 ligt. De ontwikkeling van het prijsniveau in Frankrijk gaf aan die verwachtingen steun in dier voege, dat velen meenden, dat reeds thans weer een aanpassing van het koerspeil aan de koopkracht noodig was. Het gevolg was, zooals wij de vorige week reeds schreven, een sterke stijging van het disagio voor termijnfrancs.

Sedert de nieuwe leiding van het Fransche Egalisatiefonds is opgetreden heeft men de politiek van dit fonds radicaal omgegooid. Zolang men den Pondenkoers heeft ge-, "pegged" op 105.15 is er voortdurend een groot aanbod van Francs geweest. Men heeft den koers laten oploopen, waardoor Francs hier daalden tot 8.35. Tegelijkertijd heeft men den goudhandel vrijgegeven en daarmee dus afstand gedaan van het principe, dat de bezitters van goud daarop geen devaluatiewinst mochten maken. Het is natuurlijk een open vraag of men den koers nog verder zal laten depreciëren tot het opgemelde minimum. In verband met de binnenkort uit te geven staatsleening van valuta-optieclausule zal men spoedig daaromtrent een beslissing moeten nemen om te vermijden, dat deze leening een belangrijk verlies oplevert. Reeds bij den huidige koers levert het recente Londensche crediet al weer verlies op. Men zal op dien weg niet steeds kunnen voortgaan, al staat daartegenover, dat de goudvoorraad bij lageren Francskoers steeds meer winst geeft.

De termijnkoers is sedert de daling van de contante notering minder ongunstig geweest.

De geldmarkt blijft hier te lande uitermate ruim. Zesmaandspapier wordt reeds verhandeld op $\frac{3}{8}$ pCt., driejaarspapier op $1\frac{1}{16}$.

De beleggingsmarkt toont een iets betere stemming. De koersen van de oude $2\frac{1}{2}$ en 3 pCt. schuld zijn boven het laagterecord van de vorige week gestegen. Het verloop van de emissiemarkt blijft onbevredigend en op het oogenblik is de situatie aldus, dat nieuwe emissies niet meer aan de markt komen.

TENTOONSTELLINGEN EN JAARBEURZEN

Toen — tijdens en kort na den wereldoorlog — overal in Europa jaarbeurzen verzezen, hebben zonder aarzelen de publicisten¹⁾, die zich omtrent het jaarbeurswezen oriënteerden, scherp een demarcatielijn getrokken tusschen tentoonstellingen en jaarbeurzen. Een twintig-jarige ervaring heeft de juistheid van deze onderscheiding bevestigd. Tentoonstellingen en jaarbeurzen zijn *theoretisch* in aard en doelstelling geheel verschillend; ook *in de praktijk* heeft het jaarbeurswezen zich ontwikkeld in een richting, welke steeds verder van het tentoonstellingskarakter afwijkt. In den beginne was het moeilijk zich omtrent deze materie een juist denkbeeld te vormen; ondernemingen, die niet heel veel anders dan tentoonstellingen waren, dienden zich onder valsche vlag als jaarbeurs aan en een aantal, inderdaad als jaarbeurs opgezette, ondernemingen trachtte, bij gebrek aan levensvatbaarheid door de vlucht in het tentoonstellingsachtige — vak- en groeptentoonstellingen, „foires-expositions” — haar twijfelachtig bestaan te rekken. En hoewel nog heden ten dage het jaarbeurswezen niet geheel van dubieuze factoren gezuiverd is, bestaat er geen twijfel meer, dat het tentoonstellings- en het jaarbeurswezen geheel verschillende deelen van het economische leven te bearbeiten en een in wezen gansch onderscheiden taak te vervullen hebben.

Vershil in wezen.

Tentoonstellingen *missen* wat voor jaarbeurzen hoofdzakelijk is: het markt karakter, dat wat een Duitsch econoom noemde: „das compromislose Marktmässige”. Kenmerkend voor het jaarbeurswezen zijn de periodische continuïteit van het marktwezen, de regelmaat van het op gezette tijden terugkeerend samenkomen van kooplieden in dezelfde stad, terzelfder plaats, op ongeveer dezelfde wijze en onder leiding van steeds eenzelfde organisatie. Dit alles ontbreekt aan het tentoonstellingswezen ten eenenmale, evenals het doel en de sfeer van het regelrecht-zakendoen, het uitsluitend op het bedrijfsleven gerichte handelsintermediair. „Dans l'exposition — aldus Herriot, in zijn oordeel omtrent tentoonstellingen misschien wel wat onbillijk — il s'agit d'éblouir; dans une foire tout est sacrifié aux affaires elles-mêmes.” Tentoonstellingen wenden zich tot het groote publiek, beoogen het wekken van een zoo algemeen mogelijke belangstelling; zij hebben ten doel een leerschool, een opvoedingsinstituut te zijn om de groote menigte een bepaalde ontwikkelingsphase van „*één*” techniek, van „*de*” techniek of wel van een land of van alle landen tezamen te demonstreeren. Zij willen op nadrukkelijke wijze getuigen en overtuigen, door de geëxposeerde artikelen — die soms alleen nog maar de laboratorium-proef hebben doorstaan of speciaal als „tentoonstellingsstuk” vervaardigd zijn — zoo aantrekkelijk mogelijk te presenteren, hun hoedanigheden in het meest voordeelige licht te stellen. Door suggereerende reclamemiddelen trachten tentoonstellingen bij den „onbekenden” tentoonstellingsbezoeker — wie en wat hij is, doet er weinig toe — een fascinerenden indruk achter te laten, waarvan men dan zeer indirect, heel-uiteindelijk, een toenemend gebruik door den consument zal kunnen verwachten. Eenig motief van direct zaken-doen is afwezig; een tentoonstelling is — volgens den heer Isaac, directeur van het Bureau Internationale des Expositions²⁾ — „avant tout un concours et une manifestation destinée à faire ressortir les progrès réalisés dans

¹⁾ Herriot „Agir” 1917, „Créer” 1919. R. Hoffherr: „La Politique d'une foire d'échantillons” 1922. P. Voss: „Messe und Ausstellung, ihre Aufgaben und ihre Grenzen”. N. Jähnl: „Die Entwicklung und Bedeutung der Handelsmessen” 1922. G. Zetter: „Evolution des foires et marchés à travers les siècles” 1923.

²⁾ Maurice Isaac: „Les expositions en France et dans le Régime International”.

l'industrie.” Bij jaarbeurzen daarentegen staat de *markt-functie*, de *directe* koop en verkoop — (daaronder begrepen de voorbereiding ervan, de aanloop ertoe, het „onderhandelen”) op den voorgrond; of wel het aanknoopen van handelsrelaties, waarvan men op goede gronden binnen afzienbaren tijd zakelijk succes verwacht. Bij het contact, dat de jaarbeurs tot stand brengt tusschen den deelnemer en den bezoeker (die op een jaarbeurs altijd verondersteld wordt tot het koopmansgilde te behooren, terwijl bij tentoonstellingen tusschen zakenmensen en particulieren géén principiële onderscheid bestaat), speelt de aanwezigheid van het geëxposeerde, altijd „markt-reife” artikel niet — zooals bij tentoonstellingen — slechts een rol van stille, bewonderend aangestaarde getuige. Juist de tegenwoordigheid van het monster van de koopwaar neemt in belangrijke mate deel aan de handeling, doordat het, „an und für sich”, gewichtig object van onderhandeling is tusschen den vakkundigen producent en vakkundigen wederverkoopster. De tentoonstelling representeert den Arbeid, de jaarbeurs werkt zelf. De bezoeker van een tentoonstelling is in hoofdzaak *kijker*, en eerst indirect en in de verre toekomst mogelijk ook consument. De jaarbeursbezoeker is in hoofdzaak *koopster*, bereid en voorbereid om instantelijk over koop of mogelijkheid-van-koop onderhandelingen te openen. Elke bewuste poging om het propaganda-element op den voorgrond te plaatsen, heeft altijd tot den ondergang van een jaarbeurs geleid of tot haar vervorming tot tentoonstelling. Wat het bezoek betreft, moet bij tentoonstellingen de *quantiteit*, het aantal bezoekers domineeren; bij jaarbeurzen is de *qualiteit*, in den zin althans van hoedanigheid als zakenman, inkoopster-gros, doorslaggevend.

Vershil in uiterlijk.

Het onderscheid tusschen het propagandistische, reclamediende en concours-achtige tentoonstellingskarakter en den zakelijken, commercieelen aard van het jaarbeurswezen manifesteert zich zoowel in den *duur* der demonstratie als in de *huisvesting* van het geheel en de *inrichting* der afzonderlijke stands. De termijn eener tentoonstelling wordt bij maanden gemeten; de duur eener jaarbeurs slechts bij dagen. Bij tentoonstellingen gaat het om *zooveel* mogelijk bezoekers *zolang* en *zoo frequent* mogelijk de tentoonstelling te doen bezoeken en langs een afgekenden weg *alle* stands te doen passeeren. Met dezen verschijningsvorm hangt nauw samen de noodzakelijkheid van attracties op uitgebreide schaal om bezoekers te *lokken*; en in een groote verscheidenheid en afwisseling om de bezoekers te *boeien*. Bij de jaarbeurzen wordt getracht den — liefst on-onderbroken — korten duur zooveel mogelijk te beperken, het zakendoen te concentreeren en te intensiveeren op een zoo gering mogelijk aantal dagen, opdat de vooraanstaande technische en commercieele bedrijfsleiders, wier aanwezigheid in de stands een der voornaamste factoren is voor het welslagen van een jaarbeursdeelneming, zoo kort mogelijk aan hun dagelijkse bezigheden onttrokken behoeven te worden. Een factor, welke bij tentoonstellingen niet in aanmerking komt, omdat dáár de inrichting der stands veelal zoodanig is, dat zij „voor zichzelf spreken”, hoogstens — voor toezicht, het uitreiken van reclamemateriaal of het geven van oppervlakkige inlichtingen — de aanwezigheid van gering-geschoold personeel behoeven. Ook hier heeft wederom de ervaring geleerd, dat het tentoonstellings- en het jaarbeurswezen zich in tegenovergestelde richting bewegen: bij tentoonstellingen vertoont zich de tendens tot steeds *langeren* duur (zelfs met prolongatie) en het openhouden der tentoonstellingen dagelijks ook gedurende de zeer late avonduren, terwijl bij de jaarbeurzen een sterk streven tot uiting komt om den toch reeds veel korteren termijn en korteren duur per dag steeds meer *in te korten*.

Wat de huisvesting en de inrichting en aankleding der stands betreft, ook dáarbij treedt een duidelijk verschil in geaardheid tusschen tentoonstellingen en jaarbeurzen op. Tentoonstellingen kunnen geen attracties genoeg hebben, zoowel in den vorm van vermakelijkheden, modeshows, vuurwerk, cabarets, restaurantgelegenheden met strijkjes en bars, lunaparken, enz. als in den vorm van onderscheidingen, bekroningen, prijzen, verrassingen voor den honderdsten, duizendsten, tweeduizendsten bezoeker, enz. Bij jaarbeurzen daarentegen is alles contrabande wat niet strikt tot het zakendoen behoort, de geconcentreerde aandacht van het handeldrijven zou kunnen afleiden of tot onnoodige onkosten en uitgaven aanleiding geeft. Om dezelfde reden — vermindering van tegen elkaar opbiedenden opschik en onkosten — stelt een jaarbeursinstituut prijs op een eenvoudige, rationeele, degelijke huisvesting, telkenmale op dezelfde wijze voor hetzelfde doel bruikbaar, de stands *uitwendig* liefst uniform, *inwendig* dusdanig eenvoudig en praktisch ingericht, dat de deelnemers zonder veel kosten bij een volgende deelneming van dezelfde expositieruimte kunnen gebruik maken. Tegenover een geconcentreerde huisvesting eener jaarbeurs (dicht in elkaars nabijheid gelegen gebouwen of hallen, liefst één aaneensluitende gebouwenreeks) staat de gedecentraliseerde, door parken en tuinaanleg gescheiden opstelling van monumentale tentoonstellingsgebouwen, hallen en onder eigen architectuur gebouwde nationale en gewestelijke paviljoens. In tegenstelling met de eenvoudige inrichting der jaarbeurs-stands vraagt een tentoonstelling een luxueuze, pompeuze, de aandacht trekkende, elkaar den loef afstekende inrichting van afwisselende exposities.

Zoo geven en wat doel en wat actie en wat duur en wat uiterlijke verschijning betreft, tentoonstellingen en jaarbeurzen geheel afwijkende beelden. „Ausstellungen sind Feste der Arbeit” zegt Paul Voss; „manifestations de luxe, spectacle avant tout”, voegt Herriot er gemelijk aan toe. Het doel der jaarbeurzen vat een Engelsch Parlements-rapport samen in de definitie: „Making Buying Easy”. De Nederlandse zakenman heeft daaraan nuchter toe te voegen: „de jaarbeurs is een zakeninstituut”. In dit internationale klaverblad van vier condens-definities ligt het onderscheid tusschen tentoonstellingswezen en jaarbeurswezen in a nutshell besloten.

Geschiedenis van het Jaarbeurswezen.

De geboorteklok van het moderne jaarbeurswezen werd driekwart eeuw later geluid dan die van het tentoonstellingswezen, zoals dit de tweede helft der XIXe eeuw heeft beheerscht. De groote wereldtentoonstellingen hebben voor het eerst op economisch gebied hare diensten bewezen, toen de mechanische voortbrenging, de industrieele productie aanstalten maakte om de wereld te gaan veroveren en daarom de achterdocht en het wantrouwen had te overwinnen, die aanvankelijk tegen het machinaal geproduceerde massa-artikel bij het publiek bestonden.

Het moderne jaarbeurswezen dateert eerst uit den tijd van den laatsten wereldoorlog. Vóórdien bestond er slechts één jaarbeurs: de uit de eeuwenoude Leipziger „Waarenmesse” geëvolueerde Leipziger „Mustermesse”. In het laatste kwartaal der XIXe eeuw had het omzetten van jaarmarkt, waar de goederen zelf verhandeld werden, in jaarbeurs, waar de handel op monster geschiedde, plaats. Het primitieve samenhouden in „Gewölbe”, kelderspelonken en kerniskramen begon toen plaats te maken voor een meer op de moderne eischen der Mustermesse ingestelde huisvesting in „Messpaläste”. Toch bleef het moderne jaarbeursintermediair slechts tot enige „Messe-fähige” bedrijfstakken beperkt: glas, porselein, aardewerk, speelgoederen, huishoudelijke artikelen. Een leiding-gevende propaganda-voerende organisatie bestond er vóór den oorlog eigenlijk niet.

De Leipziger Messe was, vóór in 1918 een machtig bestuursapparaat in het „Messamt” geschapen werd, vrijwel een in het wild groeiende plant.

Tijdens den oorlog — in 1915 — stichtte Edouard Herriot, de burgemeester van Lyon, de „Foire de Lyon”, bedoeld om na den oorlog te worden een economisch bolwerk der geallieerden tegenover de „economische vesting” Leipzig. Herriot ordende, wat in Leipzig historisch was ontstaan. De verspreide ligging der afzonderlijke jaarbeurscentra verving Herriot door één monumentaal jaarbeursgebouw, waar de jaarbeurs in haar geheel en in al haar geleidingen kon worden ondergebracht. Stonden te Leipzig de deelnemers der diverse bedrijfsgroepen schots en scheef door elkaar heen, over alle jaarbeursgebouwen en marktterreinen, in de binnenstad — het „Messe-Viertel” — verspreid, Herriot voerde de *groepsgewijze* plaatsing der deelnemende industrieën in, waardoor de jaarbeurs te Lyon overzichtelijker, het handeldrijven gemakkelijker en minder tijdrovend werd. En van stonde af aan zette Herriot de poorten van de foire de Lyon open voor *alle* bedrijfsgroepen — machinerieën, electrotechniek, meubelen, voedings- en genotmiddelen enz. — en (na den oorlog) ook voor deelnemers uit *alle* landen. Herriot schiep daarmee het prototype van de moderne jaarbeurs met als grondbeginsel: „Un maximum d'affaires, avec le minimum de frais, dans le minimum de temps, sur le minimum d'espace.” Het voorbeeld van Lyon vond aanstonds navolging in de weinige neutrale landen: nóg tijdens den oorlog ontstaken Nederland en Zwitserland de jaarbeurs-fakkels. Onmiddellijk na het sluiten van den vrede brak in de bij den oorlog betrokken geweest zijnde landen een ware jaarbeurs-epidemie uit. Eenige jaren leed Europa aan jaarbeurs-overspanning, waaraan een snel intrcdende „Messe-müdigkeit” een einde maakte. Veel kaf verdween en het koren kreeg ruimte om zich verder te ontwikkelen. Wat bleef, kreeg min of meer internationale beteekenis, óók al hielden zij — zooals de British Industries Fair te Londen en Birmingham, de Schweizer Mustermesse te Basel, de jaarbeurzen in Scandinavië — wat de deelneming betreft; aan het nationale karakter vast. Voor de meeste landen beperkte zich het internationale jaarbeurswezen tot één algemeene, officieele of semi-officieele jaarbeurs — Boedapest, Brussel, Poznan, Praag, Saloniki, Utrecht, Weenen — en het meerendeel der jaarbeursinstituten houdt slechts éénmaal per jaar beurs. Naar uniforme regelingen wordt gestreefd — elke volksgemeenschap stelt echter aan haar jaarbeurs speciale eischen — en in de Union des foires internationales „simple groupement de camarades”, die jaarlijks congressen houdt, zijn nagenoeg alle jaarbeurzen vertegenwoordigd. Er kan dus van een vrij sterk georganiseerd jaarbeurswezen gesproken worden. Buiten Europa heeft de jaarbeursplant nog weinig wortel geschoten; wat buiten Europa zich jaarbeurs noemt, heeft dikwijls hier den naam alleen mede gemeen: de afwijkingen in doel, aard; duur en verschijning zijn meestentijds te groot om het gebruik van de benaming jaarbeurs te kunnen verantwoorden.

De groote internationale jaarbeurzen — onder de sterren der eerste grootte verstaan wij de Leipziger Messe, de Foire de Paris, de Foire de Lyon, de British Industries Fair en de Fiera di Milano — ontleenen in de eerste plaats haar belangrijkheid aan de aanwezigheid der inheemsche industrie. Wie op een bepaald gebied een Duitsch fabrikaat zoekt, gaat naar de Leipziger Messe; wie zich voor een product der Fransche industrie interesseert, bezoekt de jaarbeurzen te Parijs en te Lyon; het Britsche Empire geeft, aan de nationale British Industries Fair een volkomen internationaal cachet en wie Italiaansche industrie- of bodemproducten zoekt, kan zich op de jaarbeurs te Milaan oriënteren. Het bezoek van internationale zakenmensen, dat door

alle jaarbeursinstituten, ook die der kleinere landen, wordt nagestreefd, komt aldus in de eerste plaats de nationale industrie van het land, waar de jaarbeurs gehouden wordt, ten goede. Het zwaartepunt van het economische nut der moderne jaarbeurzen ligt echter nog altijd in de schakel, welke het jaarbeursintermediair vormt tusschen den *nationalen* producent en den *nationalen* wederverkooper. Eerst in de tweede plaats — in het algemeen gesproken — treedt het belang op den voorgrond, dat ter jaarbeurs wordt gedicnd doordat het buitenlandsche fabrikaat onder de oogen van de inheemsche zakenwereld wordt gebracht. Zóó althans is het beeld, dat op dit oogenblik, nu het internationale handelsverkeer aan banden ligt, het jaarbeurswezen vertoont. Bij verruiming en bevrijding van het wereldgoederenverkeer is het mogelijk, dat deze verhoudingen zich wijzigen. In hoofdzaak zullen de lijnen van het economisch beeld van het jaarbeurswezen hetzelfde blijven: in de eerste plaats en voor het grootste deel zal het jaarbeurswezen, zullen óók de internationale jaarbeurzen de nationale industriebelangen blijven dienen. Wat niet uitsluit, dat internationale deelneming grooten invloed kan hebben op den handel met de binnenlandsche kringen van wederverkoopters — en omgekeerd.

De ontwikkelingsgang der moderne jaarbeurzen beweegt zich rustig, zonder groote schokken, in opgaande lijn. Tijdens de crisisjaren hebben de jaarbeurzen op het zakenleven stimulerend gewerkt, doordat er, in een tijd van terneergedrukte stemming, van deze samenkomsten van producenten en wederverkoopters een opwekkende invloed uitging: tegenover de gezamenlijk gedragen zorgen stelden de jaarbeurzen de gezamenlijke economische veer- en weerkracht der samenleving aanschouwelijk voor oogen. Het handelsverkeer is met den nieuwen vorm van intermediair rekening gaan houden: de zakenwereld heeft het jaarbeurswezen bij haar inkoop ingeschakeld. Het commercieele, zakelijke karakter van het jaarbeurswezen spreekt — in het algemeen — de huidige mentaliteit der zakenwereld méér aan dan het representatieve en propaganda-karakter van het tentoonstellingswezen. Daarmede echter wordt geenszins het economische nut van belangrijke, nationale en internationale tentoonstellingen ontkend. De moderne productie met haar schier onbepaalde mogelijkheden en haar duizelingwekkend tempo heeft voor den afzet van haar producten propaganda en reclame noodig. Collectieve propaganda in grooten — en naar het schijnt steeds grooter — stijl. Het moderne productie-apparaat kan er eenvoudig niet buiten: méér nog: is er voor een belangrijk deel zelfs van afhankelijk. Het publiek is voor goede propaganda en reclame gevoelig. Het kan er bovendien door opgevoed worden. Tentoonstellingen kunnen in het belang van vergrooting der productie en uitbreiding der distributie voortreffelijk werk verrichten. Haar taak — hoewel in den loop van bijkans een eeuw gewijzigd — is geenszins afgedaan. Het internationale verkeer van goederen en van menschen kan ze niet missen. Maar haar wezenlijke taak is een andere dan die, welke de jaarbeurzen te vervullen hebben: Daarom kunnen tentoonstellingen en jaarbeurzen naast elkaar bestaan, elkaar aanvullen en *tezamen* het economisch belang dienen — mits zij elk op eigen terrein blijven en de deelnemers zich van het principieele verschil rekenschap geven: dat zij op de jaarbeurzen hun directe, op bepaalde doelwitten gerichte zakenbelangen behartigen moeten, op de tentoonstellingen daarentegen hun propaganda-actie „in Richtung auf die Allgemeinheit” hebben te voeren.

W. GRAADT VAN ROGGEN.

TENTOONSTELLINGEN EN JAARMARKTEN IN VROEGER TIJD.

De jaarbeurs is ontstaan in het laatst der negentiende eeuw. Zoo dagteekent de Leipziger Muster-Messe van 1894. De verdere ontwikkeling van de jaarbeurs is ten zeerste bevorderd door den Wereldoorlog, toen de belemmering van den handel en de inperking van de productie het noodzakelijk maakten productie en handel te bevorderen.

De jaarbeurs heeft dus slechts een korte geschiedenis.

Men zou evenwel van een zeer lange vóór-geschiedenis kunnen spreken.

Wil men iets zeggen over die voorgeschiedenis, dan is het noodig vooraf het karakter van de jaarbeurs te bepalen. Eerst daarna kan men dan zoeken naar instellingen in het verleden, aan welke de vastgestelde karaktertrekken eigen waren en die dus met de jaarbeurs zekere overeenstemming vertoonden.

Wat is het karakter, het wezen van de jaarbeurs?

Is de jaarbeurs een jaarmarkt? Is de jaarbeurs een tentoonstelling? Of is zij mogelijk beide tegelijk, zoodat zij als een combinatie van tentoonstelling en jaarmarkt beschouwd moet worden?

Wij meenen het antwoord op de gestelde vraag te moeten geven in den laatst aangegeven zin.

Ongetwijfeld is de jaarbeurs een tentoonstelling. De producent brengt er zijn artikelen om er bekendheid aan te geven en er den verkoop van te bevorderen. Dit geldt met name voor de industrieele artikelen, die, gelijk van vorm en van hoedanigheid, in series worden vervaardigd en waarvan een enkel exemplaar, een enkel voorbeeld aan den gebruiker wordt getoond. Die industrieele artikelen moeten met behulp van reclame tot den gebruiker worden gebracht. Hiertoe dient de jaarbeurs, op dezelfde wijze als de lichtreclame of de advertentie of de handelsreiziger daartoe dient. Omdat er op de jaarbeurs slechts een staal, een exemplaar van het serie- of merkartikel aanwezig is, is zij „sample fair”, „foire d'échantillons”, „Museummesse”. Indien de jaarbeurs slechts voor een enkel artikel is ingericht, draagt zij ook vaak den naam van tentoonstelling. Men denke aan de automobiel-tentoonstelling.

Evenwel, de jaarbeurs vertoont ook trekken, die aan de jaarmarkt herinneren. Jaarmarkten waren in tijden van nog weinig intensief inter-regionaal handelsverkeer de instellingen voor ontmoeting, op gezetten tijd, van koopers en verkoopters van handelsgoederen, die niet, als op de jaarbeurs, in stalen of exemplaren aan den gegadigde werden voorgehouden, maar die aanwezig waren in hun totaliteit: *die* bepaalde partij boter, *die* bepaalde partij stekvisch, *dat* bepaalde pak lakenen.

Uit de veelheid en verscheidenheid van persoonlijke koopovereenkomsten vormde zich op de jaarmarkt de gemeene prijs. Die jaarmarktprijs werd beursprijs, toen, bij verdichting van het handelsverkeer, de markten, tot nu toe periodiek, duurzaam werden, toen m.a.w. de permanente stapelmarkt ontstond, waarvan de kern gevormd werd door de beurs. Het instituut der beurzen werd gevonden op de permanente stapelmarkten van Brugge, van Antwerpen, van Amsterdam, etc.

Heeft de jaarbeurs, evenals de jaarmarkt, een prijsvormend, of ten minste een prijsbepalend, een prijsbeïnvloedend karakter? Zeer zeker wordt bij industrieele artikelen, welke verreweg het grootste deel der jaarmarktartikelen uitmaken, de prijs niet gevormd als resultante van vrije, persoonlijke prijsovereenkomsten, waardoor de jaarbeurs het karakter zou verkrijgen van een echte beurs. In volstrekten zin kan de jaarbeurs dus niet als een jaarmarkt beschouwd worden.

Maar toch zal de jaarbeurs op den prijs van het tentoongestelde artikel invloed uitoefenen, doordat de producent zich met een nagenoeg gelijk product

naast zijn mededinger geplaatst ziet, wiens gunstige aanbiedingen hem kunnen noodzaken met zijn prijzen omlaag te gaan. Men denke aan de gewillig toegestane kortingen op automobiel-tentoonstellingen, die een belangrijke aanpassing van den prijs aan de vraag mogelijk maken. En men denke aan de groote jaarbeurs-tentoonstellingen in de radionijverheid, de Rundfunkschau te Berlijn, de Olympia-show te Londen, welke den prijs van de radio-artikelen beïnvloedden.

De nijverheidstentoonstelling is een product der industriele revolutie. De industriele revolutie, begonnen in Engeland in het midden der achttiende eeuw, was de mechaniseering der nijverheid, waardoor deze, onder aanwending van veel vast kapitaal, overging van het systeem der manufactuur of van de kapitalistisch georganiseerde huisindustrie tot het fabriekssysteem. Door haar techniek en door haar kapitaalsinvestatie was de moderne fabriek aangewezen op massa-voortbrenging; zij zocht daarom naar geschikte gelegenheden haar product onder de aandacht te brengen van den consument. Eén dier gelegenheden was de nijverheidstentoonstelling. Die tentoonstelling, die de nieuwste vindingen op het gebied der nijverheid bekend maakte, kon tevens dienen tot prikkeling van den technischen vooruitgang door den concurrentiestrijd.

Het geboorteland der nijverheidstentoonstelling was Engeland. Daar zou reeds te Londen in 1756 een expositie van textiel- en aardewerkartikelen georganiseerd zijn, voortbrengselen van die takken van nijverheid, waarin de moderniseering zich het eerst en het krachtigst had geopenbaard.

Spoedig vond ook op het vasteland van Europa in de nijverheid de vernieuwende revolutie plaats, en hiermede deed ook de behoefte aan reclame en aan technische voorlichting zich gevoelen, die door de nijverheidstentoonstelling kon worden vervuld. Reeds in 1791 werd op een expositie te Praag aanschouwelijk onderricht gegeven in den vooruitgang van de Boheemsche nijverheid.

Toch zou eerst Frankrijk onder de revolutie en onder Napoleon de nijverheidstentoonstelling algemeen maken. Hoofdvijand van het strijdende Frankrijk, de onbedwingbare tegenstander, door wien Frankrijk ten laatste overwonnen werd, was Engeland. In den strijd tegen Engeland werden geen middelen onbepaald gelaten, militaire noch economische. Economisch organiseerde Frankrijk een prohibitiesysteem tegen de voortbrengselen der Engelsche nijverheid, dat gaandeweg over de tot onderhoorigheid gebrachte landen van Europa werd uitgebreid en zijn voltooiing vond in het continentaal stelsel. De economische oorlog met Engeland werd gevoerd, niet alleen negatief, afwerend, maar ook positief, activerend de inheemsche nijverheid.

Middelen tot bevordering der nijverheid waren: enquêtes, technisch onderricht, credietverleening, het organiseren van nijverheidstentoonstellingen. De eerste dezer nijverheidstentoonstellingen werd reeds gehouden in 1798; daarop volgden die van 1801, van 1802, van 1806.

De vazalstaten moesten het voorbeeld van Frankrijk volgen. Zoo ook Nederland, waar in 1808 de eerste tentoonstelling van volksvlijt te Utrecht gehouden werd, in 1809 gevolgd door een tweede te Amsterdam¹⁾. Vooral de katoenindustrie, waarin Engeland de groote veroveringen der industriele revolutie maakte, hield op deze tentoonstellingen de aandacht gevangen. „Een voorwerp van veel belang”, aldus een der rapporten, „en waarin men in ons land nog merkelijke verbeteringen zal moeten maken, is het machinaal spinnen van het katoen”.

In het midden der negentiende eeuw ontstond de

¹⁾ S. Sarphati, Geschiedenis der tentoonstellingen van volksvlijt in Nederland: Utrecht 1808, Amsterdam 1809; Amsterdam 1862.

wereldhuishouding, de „Weltwirtschaft”. Dit woord bedoelt aan te geven, dat het verbeterd verkeer de voor den handel geopende deelen der wereld tot een samenhangend marktgebied maakte. Ook de moderne fabrieksnijverheid werd algemeen. West-Europa werd een aaneengesloten nijverheidsgebied, met aan den spits nog steeds Engeland. Door de overige deelen van het wereld-huishoudgebied moest West-Europa steeds meer van grondstoffen en levensmiddelen worden voorzien.

Symptomen van den groei der wereldhuishouding onder de leiding van industrieel Europa en Engeland waren de werelddentoonstellingen; te Londen in 1851, te Parijs in 1855 en 1867. Zij waren de „volksspelen” van den nieuwen tijd, zooals een geestdriftig nijverheidsminnaar declameerde, die het moderne Olympia in het Glazen Paleis van Hyde Park had bezocht, „waar de zegepraal niet door verminkte ledematen of eenige druppelen van het verhitte bloed werd gekocht”, maar waar een strijd gevoerd werd „van verstand tegen verstand, van vernuft tegen vernuft; edele wedstrijd van scheppingskracht en vlijt!” Nationale wedijver heeft sedert de werelddentoonstellingen doen voortbestaan tot den huidigen dag.

De jaarmarkten, het werd reeds aangegeven in onze inleiding, in West- en Midden-Europa, waren kenmerkend voor de organisatie van den handel in de late middeleeuwen, toen het nog weinig intensieve handelsverkeer volstaan kon met de uitwisseling van goederen op gezetten tijd. De intensivering van den handel, die dagteekent van de groote ontdekkingen bij den overgang van de middeleeuwen naar den nieuwen tijd, deed haar invloed het eerst in West-Europa gevoelen; daar verdwenen dan ook de jaarmarkten in de zestiende eeuw. In Midden-Europa konden zij hun bestaan langer voortzetten, tot in de zeventiende, de achttiende eeuw, de bloeitijden van de missen of jaarmarkten van Frankfort en Leipzig.

In de zestiende, de zeventiende en voor een deel nog in de achttiende eeuw is de figuur in Europa deze, dat de goederenhandel zich concentreerde op de generale stapelmarkt, eerst van Antwerpen, daarna van Amsterdam, en dat Frankfort, en later ook Leipzig fungeerden als distributiecentra, voor de verspreiding der goederen over Midden- en Zuid-Duitschland. Reeds Luther, in het begin der zestiende eeuw, moest klagen, dat Oostersche specerijen en Engelsche lakens, van welke goederen de handel in Antwerpen was geconcentreerd, door bemiddeling der jaarmarkten van Frankfort over Duitschland verspreid werden; dat uitheemsche luxe den eenvoud der Duitsche zeden brak; dat door het gat van Frankfort Duitschland, voor de betaling der ingevoerde goederen, van edel metaal werd gedraineerd. „Frankfurt ist das sylber- und golltloch, da durch aus deutschem land fleusst, was nur quillet und wechst, gemunzt oder geschlagen wird bey uns”.

De meest bekende jaarmarkten in de late middeleeuwen waren die van Champagne. Zij bloeiden van omstreeks 1150 tot 1350 en werden op bepaalde tijden op bepaalde plaatsen in het graafschap Champagne gehouden, dat voor de kooplieden van het Zuiden en het Noorden een veilig marktgebied was. Uit het Zuiden, door het dal der Rhône, kwamen de Italianen; uit het Noorden kwamen de Vlamingen. Italië en Vlaanderen waren de centra van het vroege handelskapitalisme, dat zich ontwikkelde in den tijd der kruistochten. De Italianen brachten de verfijnde luxe van het Oosten, de Vlamingen hun eigen bereide lakens aan. Zoo werden de jaarmarkten of missen van Champagne de kernpunten van een uitgebreid handelsverkeer; tegelijkertijd van een uitgebreid betalingsverkeer, waarin wissel en clearing functioneerden¹⁾.

Naast de missen van Champagne bloeiden die van

¹⁾ E. Bassermann, Die Champagnermessen, Tübingen 1911.

Vlaanderen. Ook zij hadden een veelomvattend karakter en trokken uit verschillende handelsgebieden de kooplieden tot zich.

De missen van Champagne en van Vlaanderen vervielen, toen zij overbodig werden, d.w.z. toen in den aanvang der veertiende eeuw het directe zeeverkeer ontstond tusschen Venetië en Genua enerzijds en Brugge en Antwerpen anderzijds. Brugge werd de generale stapelmarkt der late middeleeuwen; na 1500, toen het Zwin verzand was, opgevolgd door Antwerpen.

Noord-Nederland kende jaarmarkten te Bergen-op-Zoom en te Deventer.

Bergen-op-Zoom lag, evenals Antwerpen, aan den Oostelijken oever der Schelde, diep landwaarts in, doch zóó, dat zeeverkeer en landverkeer elkander er konden ontmoeten. Naar Bergen-op-Zoom kwamen met name de Engelschen, de merchant-adventurers, die in gildeverband vereenigde Engelsche lakenexporteurs. Aan de landzijde reikte het marktgebied van Bergen-op-Zoom tot West-Duitschland. Toen kort na 1500, na het verval van Brugge, de stad Antwerpen haar grooten bloeitijd binnen ging, werd ook het jaarmarktverkeer van Bergen-op-Zoom gaandeweg getrokken naar de nieuwe stapelmarkt. In de eerste helft der zestiende eeuw zijn de jaarmarkten van Bergen-op-Zoom ineengeschrumpeld en weggeteerd.

Eenzelfde lot trof iets later de jaarmarkten van Deventer. Wij dienen den IJssel in de late middeleeuwen te zien als een belangrijken verkeersweg, die het Rijngebied met de Noordzee en het Noorden verbond. Deventer was tevens het uitgangspunt van belangrijke landwegen, zoodat het in de vijftiende eeuw een jaarmarktstad kon wezen van groote beteekenis, die telken jaar in een reeks van vijf drukbezochte jaarmarkten kooplieden en goederen uit Holland, uit Friesland, uit het Beneden-Rijngebied en uit Westfalen en van over de Wezer tot zich trok. De Hollanders brachten zuivelproducten en laken, het voortbrengsel der inheemsche draperie; de Rijnlanders voerden hout en wijn, de kooplieden uit Westfalen linnen aan. Uit Bergen in Noorwegen kwam stokvisch, die naar de Rijnstreek werd verkocht.

Zoo was Deventer het centrum van een uitgestrekt marktgebied, middelpunt van economisch leven; middelpunt ook van geestelijk leven, daar van uit Deventer de godsdienstige beweging der „moderne devotie” en van het „gemeene leven” uitstraalde over de Nederlanden en over het Duitse land.

Mochten in den aanvang der zestiende eeuw de jaarmarkten van Deventer nog van groote beteekenis wezen, zij neigden spoedig ten ondergang, toen Amsterdam zich als stapelmarkt gelden deed. Reeds vóór 1585 moet Amsterdam een belangrijke marktfunctie hebben uitgeoefend, waarvan de invloed zich liet gevoelen voorbij Deventer in het gebied van Rijn en Waal, maar toch kreeg eerst door den val van Antwerpen de stad aan het IJ haar ongeëvenaarde commerciële beteekenis. Amsterdam, de nieuwe generale stapelmarkt, trok ook Midden-Duitschland in zijn marktgebied. Het stond in directe verbinding met de groote jaarmarktsteden, en Deventer degradeerde tot transitstad voor het continentale handelsverkeer op Amsterdam, ja, werd spoedig uitgeschakeld, toen dit verkeer over Zwolle werd geleid.¹⁾

Zoo beleefden de jaarmarkten en de jaarmarktsteden perioden van welstand en van verval. Geen band verbindt hen met de moderne jaarbeurzen; tenzij slechts, waar, zoals in Midden-Europa, zij hun bestaan hebben kunnen voortzetten tot in de negentiende eeuw en de Messe tot Mustermesse worden kon.

Dr. Z. W. SNELLER.

¹⁾ Z. W. Sneller, Deventer die Stadt der Jahrmärkte, Weimar 1936.

SPECIALE OF UNIVERSELE TENTOONSTELLINGEN?

Regelmatig zijn er in verschillende centra tentoonstellingen van speciaal karakter. Zij trekken belanghebbend en belangstellend bezoek, zij verrichten haar hoofd- en nevenfuncties, zij gaan voorbij of verder, zonder andere publiciteit dan gewone advertentie-, aanplak- en folderreclame en zakelijke persverslagen. Zodra er echter sprake is van een universele tentoonstelling ontbrandt het artillerievuur van de hoogdravende propaganda, worden de bekende leuzen van het nationale belang van de eerste orde, van de culturele betekenis, van de brede blik en van de moedige daad aangeheven, wordt in pers en vergadering, in omroep en illustratie stemming gemaakt voor het plan.

Vanwaar deze opmerkelijke tegenstelling? Is het verschil gradueel, dat de universele tentoonstelling zóveel kapitaal vereist, dat men in wijde kring medewerking voor de plannen moet zoeken, terwijl de speciale door de direct betrokkenen tot stand kan worden gebracht? Is het een verschil in sfeer, zó, dat de universele tentoonstellingsplannen geboren worden in een kring, die gewend is, iedere gebeurtenis, zelfs al is zij van ondergeschikte betekenis, door persconferenties, communiqués en radiolezingen te doen voorbereiden en door persfoto's, film- en radiojournaal te doen verbreiden, waartegenover dan de speciale tentoonstellingen aan kringen van stille arbeid en zwijgzame noeste vlijt haar ontstaan zouden danken? Of moeten wij, zelfs in de halve eeuw der reclame, tot de erkenning komen, dat er toch nog waarheid schuilt in de oude zegswijze van de goede wijn, die geen krans behoeft, zó te verstaan, dat bij rustige propaganda de vlag meestal wel de lading dekt, maar dat bij gerucht- en ophefmakende reclame de aanbevelen waar, geestesrichting- of prestatie omgekeerd evenredig moet worden geacht aan de mate van aanbeveling?

Wij zijn geneigd, al deze vragen bevestigend te beantwoorden. De universele tentoonstelling vereist een zeer groot kapitaal, te investeren in een weidse terreinaanleg met toegangs- en verkeerswegen, plantsoenen en vijvers, monumentale gebouwen en schitterende verlichting. Haar betekenis wordt veelal hoog aangeslagen in kringen, waar de emotionele drijfveer sterker is dan de rationeel-economische rem. Haar economische betekenis wordt meer en meer in twijfel getrokken.

Aan de economische betekenis, enerzijds van de universele, anderzijds van de speciale tentoonstelling, zij dit artikel gewijd.

De universele tentoonstelling heeft in de negentiende eeuw het ongelovige publiek getoond, wat de gemechaniseerde industrie vermocht. Zij heeft de weerstand tegen het fabrieksproduct, die door traagheid latent aanwezig was en door de bedreigde handwerkers werd geactiveerd, glansrijk overwonnen. Zij heeft het publiek de overwinningen der techniek met verbazing en bewondering doen aanschouwen en het zódoende overtuigd van de mogelijkheden der moderne productie en van de deugdelijkheid van het machinaal vervaardigde product.

De universele tentoonstelling heeft succes gehad, het fabrieksproduct heeft de overwinning behaald. Het publiek is overtuigd van de mogelijkheden der techniek en van de deugdelijkheid van de fabriekswaar. Het verbaast zich niet meer over grootte en capaciteit van machines, het is eraan gewend, het gaat er zelf, thuis en op het werk, geregeld mee om. Het aanbod van fabrieksproducten is zo veelzijdig en rijk gevarieerd, dat de veelheid schaadt en de bezoeker, wien het om de universele indruk te doen is, oververmoeid en onbevredigd van de expositie komt. Hij heeft wel aardige en interessante dingen gezien, maar is toch niet veel wijzer geworden. Zelfs als hij aan de hem vertrouwde zaken, die hij in het paviljoen van zijn eigen land kan zien, een onevenredig lang

'bezoek brengt, blijft de bevrediging achterwege en hij zoekt tenslotte wat verstrooiing in de rijkelijk geboden amusements- en ontspanningsgelegenheden.

Deze reactie van den bezoeker toont, dat het economische nut van de universele tentoonstelling niet groot is. Zeker, de opbouw en de exploitatie brengen werk aan de winkel, het vreemdelingenverkeer, het amusementsbedrijf en het distributiewezen profiteren van de levendigheid, die de bezoekers in wijde kring om de tentoonstellingsterreinen brengen. De tentoonstellingsstad profiteert nog lang daarna van de grootse aanleg van straten, pleinen en grote gebouwen uit algemene fondsen. Maar al deze secundaire voordelen wegen niet op tegen de hoge kosten, indien deze kosten niet door het primaire nut van het werk worden gerechtvaardigd. Ware het anders, dan zou men ook destructieve feestelijkheden kunnen organiseren om de levendigheid van het verkeer en de wederopbouw te stimuleren. Slechts wanneer het primaire nut de te maken kosten benadert, mag men het secundaire voordeel van de vergrote levendigheid laten meetellen.

Er zijn ook nog enige niet-economische voordelen aan de tentoonstelling verbonden: nationaal prestige, meerdere bekendheid voor het toeristisch verkeer, verbreiding van de nationale cultuur en dergelijke. Wij zullen deze voordelen niet ontkennen, wij zullen er ook niet tegen opwegen de nadelen van het zich nestelen van allerlei ongewenste elementen op en om het tentoonstellingsgebied. Slechts merken wij op, dat deze voordelen meer dan door de universele tentoonstelling worden bereikt door de in deze tijd al veelvuldig voorkomende nationale feesten, herdenkingsplechtigheden, muzikale evenementen, kunstexposities, sportdemonstraties en congressen.

Het gebied, door de universele tentoonstelling bestreken, is in de tegenwoordige tijd te groot, om de expositie aan zijn primaire doel te doen beantwoorden. Nevendoeleinden gaan overheersen, en dan is het beter, die nevendoeleinden rechtstreeks te dienen. Openlijk werden die nevendoeleinden te kennen gegeven bij de Imperial Exhibition van Wembley en de koloniale tentoonstelling te Parijs, en in bescheiden bestek bij de Indische tentoonstelling te Arnhem en de opzet van de reizende tentoonstelling Nederlandsch Fabriikaat in 1936.

Zo komen wij vanzelf tot de specialisatie, waarop het tentoonstellingswezen in de tegenwoordige tijd het oog heeft te richten. Deze specialisatie is velerlei.

Het meest verwant aan de universele tentoonstelling is nog de expositie, die een gedachte tot visuele uiterlijkheid wenst te brengen. Gedachten als de Rijkseenheid, als Nederland weerbaar, als bij gelijke prijs en kwaliteit Nederlands Fabriikaat, als stad en platteland in onderlinge samenhang en samenwerking, lenen zich zeer wel tot ondergrond van exposities, waar het tentoongestelde weinig specialisatie verraadt. Het nut van zulke tentoonstellingen ligt buiten het economisch gebied, het ligt op het terrein, dat door de onderliggende gedachte wordt bestreken.

Betreft de specialisatie de kring van direct belanghebbenden, dan verlaten wij eigenlijk het gebied der tentoonstelling om dat der jaarbeurzen te betreden. Het economische nut van het periodiek samenkomen van vakgenoten, producenten, wederverkopers en verderverwerkers, teneinde elkander op de hoogte te houden van nieuwe vindingen, nieuwe toepassingen, nieuwe aanvindingen en nieuwe verlangens, teneinde deskundige demonstraties en toelichtingen te geven en bij te wonen, is zo overduidelijk en zo ten volle door de praktijk bevestigd, dat hieraan geen nadere beschouwingen behoeven te worden gewijd.

Betreft de specialisatie een bepaald gebied, waartrent kennis met vrucht kan worden verspreid, dan zal het nuttig effect groter zijn dan van een afdeling op een universele tentoonstelling. De bezoeker kan er rustiger het samenhangend materiaal waarnemen, en een zekere auto-selectie van in de speciale

materie belangstellende bezoekers werkt mede tot die rustige sfeer. Zo hebben de Entos en de Elta te Amsterdam, de Pressa te Kculen, de Wasserkraft te Bazel en vele andere speciale instructieve tentoonstellingen aan haar doel beantwoord.

Zeer rationeel is de specialisatie met betrekking tot het artikel. Dat wil niet zeggen, dat iedere tentoonstelling van een artikelengroep rationeel is. Van tal van artikelen bieden de etalages van winkeliers, grote magazijnen en warenhuizen reeds even zovele permanente tentoonstellingen. Van al die artikelen, waarvan de wederverkopers den verbruiker een ruime keuze bieden, is een speciale tentoonstelling veelal overbodig. Maar er zijn ook vele artikelen, waarvan de wederverkoper geen ruime keuze bieden kan. Waar de wederverkoper zich aan een speciaal fabriikaat heeft gebonden, of waar het artikel te kostbaar of te gevarieerd is om door den distribuut in volledige keuze in voorraad te worden gehouden, daar mist de verbruiker keuze en selectiedienst en wordt hij koopschuw. De vertegenwoordiging van een bepaalde fabriek, die den wederverkoper tijdelijk voordeel brengt, dwingt den ondeskundigen verbruiker ertoe, van showroom naar showroom te sjouwen, aldaar overwelldigende demonstraties en somtijds tendentieuze voorlichting te ondergaan en tenslotte zonder deskundige selectieve adviezen op goed geluk te kopen of... uit wantrouwen van de koop af te zien. Aan dit euvel komt, zolang fabrikanten en wederverkopers de afzonderlijke showrooms en de alleenvertegenwoordigingen handhaven, de periodieke tentoonstelling, waar alle fabrikanten gedemonstreerd worden en waar neutrale deskundige voorlichters zich zullen vertonen, tegemoet. De automobiel- en radiotentoonstellingen, de exposities van huishoudelijke apparaten en van kantoormachines behouden zodoende een nuttige functie, ook nadat haar primitieve functie, het overwinnen van ongelof en weerstand ten opzichte van de bruikbaarheid van de moderne mechanismen, overbodig is geworden. Op het gebied van sanitaire, verwarmings- en verlichtingsapparaten en op het terrein van woninginrichting zouden dergelijke tentoonstellingen vermoedelijk evenzeer nuttig effect kunnen sorteren. Zulke speciale tentoonstellingen hebben naast dit nuttig effect nog het voordeel, dat zij elkander in dezelfde gebouwen kunnen afwisselen en van plaats tot plaats kunnen reizen, waardoor zij geen overgrote kosten en kapitaalinvesteringen vereisen.

Niet aan de fascinerende universele tentoonstelling is naar onze mening de toekomst, maar aan de jaarbeurs en de speciale tentoonstelling op welgekozen gebied. Deze beide zijn nog voor verdere uitbreiding vatbaar; op deze uitbreiding concentreren men de op dit terrein aanwezige krachten. P.

DE INTERNATIONALE TENTOONSTELLINGS-CONVENTIE.

Internationale tentoonstellingen zijn een afspiegeling van de concurrentie der volkeren. Reclame en propaganda voor eigen prestaties, overtroeven van hetgeen andere landen brengen, is het doel. Dit verklaart onmiddellijk, dat deze gebeurtenissen licht tot minder gunstige uitwassen kunnen leiden.

De eerste werelddtentoonstelling werd gehouden in 1851 te Londen, spoedig gevolgd door Parijs (1855). In 1862 opnieuw Londen, binnen 5 jaar kwam weer Parijs (1867). Na eenige afwisseling (Weenen 1873 en Philadelphia 1876) vroeg Parijs opnieuw tweemaal achtereens de aandacht met werelddtentoonstellingen in 1878 en 1889 en na Chicago (1893) nogmaals in 1900. In 1904 volgde St. Louis.

Het streven naar universaliteit, vond echter zijn grenzen in de toenemende veelzijdigheid van het menselijk leven. Verscheidene tentoonstellingen gingen zich daarom beperken tot een zeker aantal categorieën van scheppingen; zoo begint de tijd der

internationale vak-tentoonstellingen, waarin bijv. Dresden (1911, Hygiëne), Leipzig (1913, Baufach) en Lyon (1914, Stedebouw) hun triomphen vierden.

Naast de tentoonstellingen hadden zich in den loop der eeuwen de Jaarbeurzen ontwikkeld, in het bijzonder die te Leipzig en te Nischni-Nowgorod, die in de laatste decenna voor den wereldoorlog een groote vlucht namen.

Gezien de beteekenis, die goede tentoonstellingen en jaarbeurzen voor het economisch leven in het algemeen kunnen hebben, is het vanzelfsprekend, dat zich al spoedig organisaties vormden met het doel deze exposities meer efficiënt te regelen en uitwasen, die daarbij voorkwamen, te bestrijden. Langzamerhand toch begon het bedrijfsleven het als een ondragelijke last te gevoelen, dat men telkens uit overwegingen van nationale trots en prestige gedwongen werd groote uitgaven wegens deelneming aan tentoonstellingen te doen, die in geen verhouding stonden tot het daarmee te bereiken economisch nuttig effect.

De eerste poging tot internationale samenwerking op dit gebied geschiedde in 1876 op initiatief van Zwitsersche zijde, waar voorstellen werden uitgewerkt om een internationale instantie in het leven te roepen, die de waarde van deelneming aan een tentoonstelling zou onderzoeken. Zou het voor-onderzoek ongunstig uitvallen, dan zouden de landen moeten worden geadviseerd van deelneming af te zien. In 1893 had te Bern, op uitnodiging van de Zwitsersche Regeering, de eerste landen-conferentie plaats, die zich inderdaad voor een internationale regeling van het tentoonstellingswezen uitsprak.

Aangezien niet alle groote industrielanden zich hieraan terstond wilden onderwerpen, kwam er voorloopig niets van dit plan. Beter ging dit, nadat in verschillende landen nationale organisaties waren opgericht. Zou ontstond in ons land in 1906 de Nederlandsche Vereeniging voor Tentoonstellingsbelangen. Het overleg tusschen deze organisaties leidde in 1908 tot de stichting van de „Fédération Internationale des Comités Permanents d'Expositions" te Brussel.

De actie, welke van deze particuliere organisaties uitging maakte tenslotte, dat de Regeeringen eindelijk inzagen, dat op dit gebied regelend moest worden opgetreden.

De Deutsche Regeering nam in 1912 het initiatief tot een nieuwe diplomatieke conferentie te Berlijn, welke leidde tot de eerste tentoonstellingsconventie. Waar het hier ging om een afspraak tusschen regeeringen, kon de regeling zich ook slechts beperken tot officieele en officieel erkende internationale tentoonstellingen. Jaarbeurzen, alsook particuliere tentoonstellingen bleven er dus buiten.

Het hoofddoel der conventie was de beperking, gelegen in de afspraak, dat in een land slechts éénmaal in de 10 jaren een algemeene internationale tentoonstelling mag worden gehouden. Deelneming door een Regeering aan een dergelijke tentoonstelling in een ander land zou slechts om de 3 jaren mogen plaats vinden.

Voorts bevat de conventie een aantal bepalingen omtrent taak en bevoegdheid van den Regeerings-commissaris, maatregelen inzake bescherming van industrieel eigendom, douane-, reis- en vracht-faciliteiten en tenslotte betreffende jury en prijzen.

Deze conventie werd door Rusland, Engeland en Zwitserland geratificeerd, en Nederland verklaarde in 1914 gereed te zijn tot ratificatie. Verder is het niet gekomen.

Door het uitbreken van den wereldoorlog werd dit moeizaam tot stand gebrachte resultaat, gelijk zoovele andere, stukgeslagen, en nadat de handel zich na 1918 weer eenigszins kon ontplooiën, schoten ook de tentoonstellingen en jaarbeurzen weer overal als paddestoelen uit den grond.

Voor groote wereldtentoonstellingen scheen de tijd nog niet geschikt, doch het aantal speciale tentoon-

stellingen vermeerderde zich van jaar op jaar. De eerste wereldtentoonstelling na den oorlog vond plaats in 1929 te Barcelona en is gevolgd door Brussel in 1935. De motieven die in 1912 hadden geleid tot de conventie van Berlijn golden na den oorlog zeker nog in dezelfde, zoo niet in nog sterker, mate.

In vele landen gevoelde men behoefte, die conventie niet alleen weer in leven te roepen, doch haar bovendien uit te breiden met een regeling ten aanzien van het jaarbeurswezen. Hoewel in beginsel bij jaarbeurzen het zakelijk karakter op den voorgrond staat, en de propagandistische of leerende strekking, welke aan tentoonstellingen eigen is, daar betrekkelijk vreemd aan is, deden zich toch ook bij jaarbeurzen misstanden voor tengevolge van nationalistische tendenzen. Zelfs handhaafden zich in verschillende landen meerdere jaarbeurzen naast elkaar, waardoor het bedrijfsleven zich uit onderlinge naijver herhaaldelijk tot deelneming gedwongen voelde, niettegenstaande het nut zeer problematisch werd geoordeeld. De Regeeringen en stedelijke overheden gaven dikwijls ruime subsidies aan in hun gebied gelegen jaarbeurzen, waardoor zij, hoewel met dalend succes, toch in leven bleven.

Reeds in 1924 werd in de Internationale Kamer van Koophandel te Parijs overleg gepleegd, om te trachten orde en regel in deze chaos te brengen. Dit werd in 1925 gevolgd door de stichting van de „Union des Foires Internationales" te Milaan, waar practisch alle jaarbeursbesturen in vereenigd werden.

Deze Union heeft op het gebied van regeling van het jaarbeurswezen zeer nuttig werk gedaan, doch zij heeft zich steeds op het standpunt geplaatst, dat een dergelijke regeling niet moest geschieden door overheidsdwang, doch door particulier overleg, geheel gericht op het zakelijk belang van het bedrijfsleven.

De Internationale Kamer van Koophandel liet dit onderwerp echter niet los, en toen in 1928 de Fransche Regeering met een nieuw voorstel voor een tentoonstellingsconventie voor den dag kwam, was het de Internationale Kamer van Koophandel die de spreektrampet werd van de belangen van industrie en handel bij dit vraagstuk. Het voor-overleg, dat zij tot stand heeft gebracht, heeft voor de conferentie, in November 1928 te Parijs gehouden, zeer nuttig werk geleverd.

Het resultaat was een nieuwe conventie van 28 November 1928, welke, geïnspireerd door de beginselen van haar voorganger van Berlijn 1912, in de eerste plaats beoogde een beperking van het aantal internationale tentoonstellingen. Onderscheid werd gemaakt tusschen tentoonstellingen met verplichting aan de deelnemende landen tot het bouwen van eigen paviljoens (1e categorie) en tentoonstellingen waar deze verplichting niet bestaat (2e categorie). Tentoonstellingen van de 1e categorie mogen nu volgens de conventie slechts éénmaal in de vijftien jaren in één land worden georganiseerd. Voor de 2e categorie werd de afstand op tien jaren bepaald.

Voorts mogen tentoonstellingen van de 1e categorie in verschillende landen elkaar slechts opvolgen met een tusschenperiode van zes jaren en bij de 2e categorie is die periode bepaald op twee jaren.

Van groote beteekenis is de stichting, op grond van deze conventie, van een Internationaal Tentoonstellingsbureau, dat te Parijs is gevestigd. Dit bureau heeft tot taak te waken over de toepassing van de bepalingen der conventie op alle tentoonstellingen, die door of met medewerking van de Regeeringen der toegetreden landen worden georganiseerd.

Artikel 8 verplicht daarom het land, dat een onder de conventie vallende internationale tentoonstelling wil houden, minstens 6 maanden voor het uitzenden van de uitnodigingen tot deelneming aan de andere landen alle gegevens betreffende de tentoonstelling aan dit bureau in te zenden. Wordt de organisatie in overeenstemming met de bepalingen der conventie bevonden, dan wordt de tentoonstelling

bij dit bureau geregistreerd. De toegetreden landen hebben zich verbonden geen uitnodigingen tot deelneming te accepteren, die niet van het bewijs der inschrijving bij het bureau vergezeld zijn. Voorts bevat de conventie van Parijs, evenals die van Berlijn, een aantal bepalingen tot regeling van de bekrinningen en de jury, alsmede ten aanzien van invoerrechten, belastingen, industrieëlen eigendom, enz. Daarbij bestond gelegenheid die bepalingen aan te passen aan de ervaringen en gewijzigde opvattingen, welke zich in de jaren na den oorlog hadden voorgedaan.

Opgemerkt dient te worden, dat de conventie in geenerlei opzicht betrekking heeft op de jaarbeurzen, aangezien enkele groote landen zich, ter conferentie te Parijs in 1928, beslist tegen een Regeeringsbemoeying met dit vraagstuk hadden uitgesproken; vooral Engeland en Italië waren daar scherp tegen gekant. Niettemin werd in een bij de conventie behoorend protocol de wensch geuit, dat binnen achttien maanden na de onderteekening van dit verdrag een nieuwe conferentie zou bijeenkomen, die zou trachten een regeling van de jaarbeurzen en andere niet onder het verdrag vallende manifestaties te treffen. Een speciale Commissie bij het internationaal tentoonstellings-bureau werd zelfs aangewezen, om dit voor te bereiden.

Inderdaad is dit vraagstuk ernstig bestudeerd, doch bij nader inzien bleek het toch beter, de jaarbeurzen vooralsnog buiten de Regeeringsbemoeying te laten.

De conventie is op 17 Januari 1931 officieel in werking getreden; thans zijn daarbij aangesloten 21 landen, waaronder ook Nederland. De ervaring bij de toepassing van de beginselen der conventie heeft intusschen wel geleerd, dat de practijk nog veel ingewikkelder en wisselvalliger is, dan men in 1928 kon vermoeden. Thans worden dan ook door het internationaal bureau reeds besprekingen voorbereid, om te komen tot een uniforme interpretatie van verschillende clausules in het verdrag, waarover in den loop der jaren misverstand bleek te kunnen rijzen.

Ook is gebleken, dat, niettegenstaande de meest nauwkeurige reglementen welke worden ontworpen, goedgekeurd en geregistreerd, bij de toepassing in de practijk daarvan nog wel eens wordt afgeweken. De Raad van Beheer van het bureau bestaat uit vertegenwoordigers der Regeeringen, met gevolg dat politieke stroomingen in dit gezelschap af en toe ook wel eens een rol spelen.

Niettemin mag het bedrijfsleven in het algemeen zich gelukkig prijzen dat er, behalve een conventie, ook een instantie is, die tot taak heeft te controleren en te bevorderen dat die conventie ook inderdaad zooveel mogelijk wordt toegepast.

Ware dit niet het geval, dan zouden Regeeringen en bedrijfsleven opnieuw gebukt gaan onder een financieelen druk, die in geen verhouding zou staan tot het nut, dat de tentoonstellingen kunnen afwerpen.

A. ROM COLTHOFF.

NEDERLAND EN HET TENTOONSTELLINGSWEZEN.

Hoewel in vele opzichten Nederland een vooraanstaande plaats in de wereld inneemt, is de toestand op tentoonstellingsgebied helaas anders.

Tentoonstellingen van internationale beteekenis zijn in Nederland vrijwel onbekend. Zeker, er zijn verschillende vaktentoonstellingen gehouden — bijv. de R.A.I., een jaarlijksche terugkomende gebeurtenis op automobielgebied in Amsterdam, die echter, zooals bekend is, dit jaar niet zal plaats vinden, en verschillende tentoonstellingen op tuinbouwgebied, die ook in het buitenland de aandacht trekken, — maar als wij op het gebied van internationale tentoonstellingen ons land bijv. eens vergeleken met onzen na- buur België, dan moeten wij respect hebben voor hetgeen daar binnen vijf jaren tot stand is gebracht:

de wereldtentoonstellingen in 1930 in Antwerpen en Luik en in Brussel in 1935 gehouden, zijn nog niet uit de herinnering verdwenen.

Na de reeds verscheidene jaren geleden te Amsterdam gehouden „Entos” en „Elta”, die elk op haar gebied een prestatie van bijzonderen aard zijn geweest, heeft Nederland op tentoonstellingsgebied zich niet in bijzondere mate onderscheiden.

De pogingen door den heer Mr. J. Huges, Secretaris der Kamer van Koophandel en Fabrieken te Arnhem, eenige jaren geleden in het werk gesteld om te komen tot een grootsch opgezette demonstratie van het Nederlandsch bedrijfsleven hebben evenmin tot gunstig resultaat geleid als de plannen verleden jaar van een Amsterdamsch comité tot het tot stand brengen van een internationale tentoonstelling.

Ook de deelneming van Nederland — zoowel van Regeeringswege als van de zijde van het particulier bedrijfsleven — aan tentoonstellingen in andere landen is waarlijk niet „overstelpend” te noemen, hoewel daarbij direct de opmerking kan worden gemaakt, dat als Nederland deelnam, de inzending uitstekend verzorgd was en veel belangstelling trok.

Kan uit dit feit de conclusie worden getrokken, dat Nederland noch als zoo te noemen vlagvertoon, noch uit het oogpunt van bekendmaking zijner producten, propaganda door middel van tentoonstellingen noodig heeft?

Wij voor ons meenen zulks te mogen betwijfelen.

Schrijver dezes heeft in zijn kwaliteit van Secretaris der Nederlandsche Vereeniging voor Tentoonstellingsbelangen òf als lid en secretaris van een daartoe speciaal ingestelde commissie òf — bij tentoonstellingen van minder omvang — zelfstandig, nogal eenige ervaring op dit gebied opgedaan. Vanzelfsprekend is het altijd, welk propagandamiddel of welke reclame men ook toepast, vrijwel onmogelijk een volledig oordeel te vellen over de verkregen practische resultaten, maar toch bleek als regel en Nederland in het algemeen en het op een tentoonstelling vertegenwoordigd Nederlandsch bedrijfsleven, gebaat te zijn geweest met deelname.

Verschillende feiten, waarop dit oordeel steunt, zijn niet geschikt om wereldkundig te worden gemaakt. Een aardige herinnering zij mij echter veroorloofd, uit mijn herinnering op te diepen:

In Bazel had in 1926 een internationale tentoonstelling op binnenscheepvaartgebied plaats, aan welke tentoonstelling Nederland deelnam. De Zuiderzeewerken waren vertegenwoordigd door een zeer eenvoudige kaart van Nederland, samengesteld uit verschillende aan elkaar geplakte kaarten van den Topografischen dienst en de uit te voeren werken, in verband met de Zuiderzee drooglegging, waren aangegeven door een breede roode lijn.

Deze zeer eenvoudige voorstelling trok aanstonds, reeds tijdens den opbouw van de tentoonstelling, groote belangstelling en menig Zwitser, Italiaan, Engelschman, Duitscher en Franschman kwam tijdens den opbouw die kaart reeds eens bekijken en liet zich door onze menschen voorlichten. Tijdens de tentoonstelling had het publiek voor deze voorstelling zulk een groote belangstelling, dat op initiatief van onzen Consul te Bazel binnen enkele dagen een lezing door een der hoofdingenieurs der Zuiderzeewerken was voorbereid over „De drooglegging van de Zuiderzee”. Het Bazelsche intellect was in grooten getale opgekomen om de lezing aan te hooren en de bewondering voor de beteekenis van ons land was ná die lezing aanmerkelijk gestegen. Een der bezoekers der tentoonstelling, een vooraanstaand Zuid-Amerikaan, informeerde bij den vertegenwoordiger in de Nederlandsche afdeling naar adressen van fabrikanten in Nederland van haven-sleepbooten en baggermateriaal. Natuurlijk werden deze adressen zoo uitgebreid mogelijk verstrekt.

Naast een zoo belangwekkend mogelijke voorstelling van de zaken waarop de aandacht moet worden

gevestigd, is het vanzelfsprekend ook van groot belang, dat de vertegenwoordiging ter tentoonstelling op uitstekende wijze is verzorgd. Wordt hieraan niet voldoende aandacht besteed, dan zal het gehoopte nuttig effect van de deelname ernstig worden geschaad.

Om het nuttig effect te verhoogen is een collectief samengaan van de deelnemers veelal van groot belang. Het is echter te betreuren, dat een collectief samengaan gewoonlijk in Nederland zeer moeilijk te bereiken is.

De gevolgen van collectieve deelneming (indien op de juiste wijze aangepakt) zijn: aanzienlijke kostenbesparing voor deelnemers en grootter en doeltreffender belangstelling van de bezoekers.

Dat bij een dergelijke collectieve samenwerking samengaan van Regeering en Handel en Nijverheid van het allergrootste belang kan zijn, is duidelijk. Het ware wenschelijk, dat in deze richting een oplossing voor dit voor Nederland zoo belangrijke vraagstuk zou kunnen worden gevonden.

Het spreekt wel vanzelf, dat het werkelijk niet mogelijk is, dat aan alle tentoonstellingen, die voor Nederland van belang kunnen zijn, wordt deelgenomen.

Aan den anderen kant moet echter ook niet worden vergeten, dat hoe groot ook de internationale moeilijkheden op het oogenblik zijn, bij slot van rekening de verschillende landen elkaar toch noodig hebben. Dat zulks wordt ingezien blijkt uit het feit, dat in andere landen wel aan buitenlandsche tentoonstellingen wordt deelgenomen hoewel daarbij toch zeker niet zal worden verwacht, dat deelneming oogenblikkelijk belangrijke zakelijke resultaten zal hebben. Daarbij moet echter worden erkend, dat deelneming in verschillende landen in groote mate vergemakkelijkt wordt door steun en medewerking van de verschillende regeeringen.

Nu mag echter ook niet over het hoofd worden gezien, dat het dikwijls zeer bezwaarlijk is aan buitenlandsche tentoonstellingen deel te nemen, ten eerste in verband met de handelspolitiek van verschillende en helaas zeer vele landen en ten tweede omdat het dikwijls zeer ongewenscht is openlijk te toonen, wat men in staat is naar een ander land te leveren, omdat hiervan het gevolg kan zijn, dat bij de verschillende regeeringen nog meer aandrang wordt uitgeoefend dergelijke leveringen uit het buitenland te belemmeren, dan tot dusver reeds geschiedt.

Inderdaad is dus het vraagstuk van deelneming aan internationale tentoonstellingen in het buitenland niet zoo erg gemakkelijk te beoordeelen, maar men vergete niet, dat het oude spreekwoord „Onbekend maakt onbemind” nog steeds groote waarheid bevat. Al moge het waar zijn, dat deelneming van Nederlandsche zijde aan buitenlandsche tentoonstellingen in verschillende gevallen niet meer zou kunnen zijn dan, om het zoo te noemen, vlagvertoon, dan dient men daarbij toch wel in het oog te houden, dat ook het oude spreekwoord „De Kost gaat voor de Baat uit” nog steeds waarheid bevat.

Een gezonde ontwikkeling van het tentoonstellingswezen *hier te lande* is destijds ernstig geschaad door het feit, dat verschillende personen het organiseeren van tentoonstellingen als „vak” gingen uitoefenen en trachtten daarin een bestaan te vinden. Het is gemakkelijk te begrijpen, dat de belangen van Handel en Nijverheid daarmee gewoonlijk niet waren geëind.

Aan dezen toestand is een afdoend einde gemaakt, doordat het bestuur der Nederlandsche Vereeniging voor Tentoonstellingsbelangen eenige jaren geleden een „standaard-tentoonstellingsreglement” heeft opgesteld. In dit reglement komt o.a. duidelijk uit, wie de feitelijke organisatoren van de tentoonstelling zijn, of de benodigde geldmiddelen beschikbaar zijn om de plannen en de tentoonstelling zelve door te zetten, terwijl verder in het reglement de noodige aandacht

is geschonken zoowel aan de rechten en verplichtingen van de organisatoren als van de deelnemers.

Dit standaard-reglement wordt gelukkig in steeds toenemende mate toegepast.

H. F. R. SNOEK.

OPENBARE BEKENDHEID VAN UITVINDINGEN.

Jaarbeurzen en tentoonstellingen hebben, ondanks haar vele tegenstellingen, gemeen, dat zij haar bezoekers in de eerste plaats opmerkzaam trachten te maken op de allernieuwste artikelen. Op grond van zakelijke overwegingen of propagandistische motieven, worden nieuwe producten zoo spoedig mogelijk onder de aandacht van belanghebbenden gebracht. Al naar gelang deze categorie behoort tot de groep van zakenmensen of tot het groote publiek, zal expositie van de nieuwe producten op een jaarbeurs, dan wel op een tentoonstelling plaats vinden. Onder de artikelen, die op jaarbeurzen en tentoonstellingen worden geëxposeerd, heeft zich derhalve, sinds het bestaan van deze instellingen, steeds een groot aantal nieuwe producten bevonden. Een deel van deze nieuwe producten behoort niet of niet geheel tot de groep der stoffelijke goederen, maar kan onder de onstoffelijke goederen worden gerangschikt, omdat de gedachte, die aan de vervaardiging van deze artikelen ten grondslag heeft gelegen, het voornaamste kenmerk is.

Een groot aantal dezer artikelen kan aanspraak maken op de wettelijke bescherming, die in vrijwel alle landen aan de producten van den menschelijken geest wordt verleend, hetzij op grond van auteursrecht, voor zoover het voorwerpen op het gebied van letterkunde, wetenschap of kunst betreft, hetzij op grond van de bescherming, die door het octrooirecht wordt gegeven voor nieuwe vormen van nijverheid. Openbare bekendheid doet de bescherming, die het auteursrecht verleent, nimmer teniet gaan. In de meeste landen vervalt daarentegen het recht op octrooiverleening, zoodra kan worden vastgesteld, dat de octrooieerbare materie openbaar bekend was op het tijdstip, waarop de octrooiaanvraag wordt ingediend.

Het bezwaar tegen octrooiverleening voor openbaar bekende artikelen hangt ten nauwste samen met de grondslagen van het octrooirecht, dat allereerst de bedoeling heeft onbekende vindingen binnen het bereik van de gemeenschap te brengen. Dientengevolge is het in vele landen onmogelijk een octrooi te verkrijgen voor uitvindingen, die in het openbaar zijn geëxposeerd. De desbetreffende bepalingen vormen een ernstig beletsel voor uitvinders en industrieelen om hun nieuwe producten zoo spoedig mogelijk algemeen bekend te maken. Deze tegenstelling tusschen publiciteit en octrooiverleening is des te merkwaardiger, indien men bedenkt, dat de bakermat van de internationale octrooibescherming gelegen is op een publiciteitsgebied bij uitnemendheid, de wereldtentoonstelling, die in 1883 te Parijs werd gehouden, waar de conventie tot bescherming van den industrieelen eigendom tot stand kwam. Het zou van weinig hoffelijkheid tegenover het tentoonstellingswezen hebben getuigd, indien op de conferentie, die in 1883 werd gehouden, geen pogingen zouden zijn aangewend om het exposeeren van nieuwe producten op tentoonstellingen mogelijk te maken, zonder dat zulks in den weg zou staan aan het verkrijgen van een deugdelijk octrooi. De resultaten van deze pogingen zijn neergelegd in artikel 11 van de Convention d'Union de Paris pour la protection de la propriété industrielle. De kloof, die gaapt tusschen octrooibescherming en publiciteit is door dit artikel slechts met een wankel plankje overbrugd. Voor het verkrijgen van een Nederlandsch octrooi kan men er zonder bezwaar gebruik van maken, indien men daarentegen de vinding in het buitenland wenscht te beschermen, verdient het aanbeveling veiliger wegen te bewandelen. De oorzaken van de onzekerheid ten aanzien van

de octrooibescherming van geëxposeerde uitvindingen, kunnen thans niet nader worden nagegaan, doch werden elders uitvoerig behandeld¹⁾). Ondanks het feit, dat hierop herhaaldelijk de aandacht werd gevestigd, kan men nog steeds constateeren, dat op tentoonstellingen en jaarbeurzen tot expositie van uitvindingen wordt overgegaan, zonder dat voldoende maatregelen tot bescherming zijn genomen. In den regel geschiedt zulks niet op grond van een misplaats vertrouwen in de bestaande gebrekkige regeling, maar door het ontbreken van voldoende inzicht in de waarde, die de industriele eigendom voor een bedrijf kan vertegenwoordigen. Dit verschijnsel treedt vooral in Nederland sterk op den voorgrond en is niet alleen in den hierboven aangegeven vorm aanwijsbaar, maar komt vooral tot uiting in een gebrek aan voldoende deskundige voorlichting op het gebied van den industrieelen eigendom. De meeste bedrijven, enkele uitzonderingen daargelaten, beschikken niet over medewerkers, die op dit gebied hun sporen hebben verdiend en hoewel ons land kan bogen op voortreffelijke octrooigemachtigden, kan zulks toch niet voorkomen, dat het Nederlandsche bedrijfsleven herhaaldelijk de nadeelen ondervindt van het gebrek aan deskundigen in eigen kring. Niemand kan beter het belang van uitvindingen beoordeelen, maatregelen tot bescherming treffen, eventueel plannen tot afweer beramen, dan de medewerker, die de eischen van het bedrijf, waarin hij werkzaam is, van nabij kent. Wenscht men zich van deskundige hulp buiten het bedrijf te verzekeren, dan is een dergelijke medewerker de meest geschikte persoon om de onderhandelingen daarover te voeren en met den octrooigemachtigde samen te werken. Nog steeds bestaat op dit gebied in Nederland een achterstand, ondanks het feit, dat hierop dikwijls de aandacht van het bedrijfsleven is gevestigd²⁾.

Onvoldoende waardeering voor den industrieelen eigendom leidt niet alleen tot verwaarloozing op het gebied van de bescherming, maar heeft eveneens tengevolge, dat niet genoeg profijt wordt getrokken van verkregen octrooien. Te lang wordt dikwijls gewacht met de toepassing, waardoor een gedeelte van den betrekkelijk korten levensduur van het octrooi nutteloos verstrikt. Gebrek aan inzicht betreffende de afzetmogelijkheden van de nieuwe producten is hiervan veelal de oorzaak. De openbare bekendheid, die voor het verkrijgen van een octrooi een onoverkomelijke hinderpaal oplevert, is het eenige middel om uiteindelijk de vruchten van het octrooi te kunnen plukken. Jaarbeurzen en tentoonstellingen zijn, al naar gelang den kring van belanghebbenden, dien men wenscht te bereiken, het middel bij uitstek om tot deze openbare bekendheid te geraken. Voor het bedrijfsleven is het daarom een dringende eisch van deze instellingen gebruik te maken, om op de snelste en meest uitgebreide wijze bekendheid te geven aan de nieuwe producten, mits voor deze producten van te voren een behoorlijke bescherming wordt verkregen.

Mr. J. C. VAN LEEUWEN.

¹⁾ Mr. J. C. van Leeuwen: Certificats de Garantie.

²⁾ Prof. Mr. J. van Loon: De beteekenis van Octrooien voor de Industrie.

DE INTERNATIONALE TENTOONSTELLING TE PARIJS IN 1937.

Het ligt niet in mijn bedoeling op dit oogenblik een uitgebreid overzicht te geven van hetgeen beoogd wordt met de tentoonstelling, welke dit jaar van Mei tot November onder den naam van l'Art et la Technique dans la Vie Moderne in de Fransche hoofdstad zal worden gehouden. Uiteraard zouden daarbij tal van onderwerpen naar voren komen. Aan een tweetal wil ik hier een korte beschouwing wijden, omdat die, naar ik meen, in het bijzonder binnen het kader van dit weekblad vallen.

In de eerste plaats wil ik de algemeene vraag onder

het oog zien, of het op een internationale tentoonstelling de voorkeur verdient, de inzending van een land op één plaats te concentreren, dan wel haar te verdeelen over verschillende groepen, waaruit de tentoonstelling volgens het programma bestaat, terwijl het tweede onderwerp nog meer in het bijzonder op deze Parijsche tentoonstelling betrekking heeft, nl. de samenwerking tusschen industrie en kunstenaar om tot een kunstnijverheidsproduct te geraken.

Wat de eerste vraag betreft, zij er aan herinnerd, dat in 1928 een internationale conventie werd opgesteld, welke de tentoonstellingen in een aantal categorieën verdeelt. Die van de eerste soort zijn de groote wereldtentoonstellingen, welke slechts om de zes jaar mogen worden georganiseerd en waarbij de deelnemende landen verplicht zijn een eigen paviljoen te bouwen; die van de tweede categorie hebben geen algemeen karakter, kunnen elkaar om de twee jaar opvolgen, terwijl het land dat de tentoonstelling organiseert, onderdak aan zijn buitenlandsche gasten moet verlenen. Deze indeeling werd niet alleen gemaakt om het aantal internationale tentoonstellingen te beperken, maar ook om de kosten van deelneming voor de uitgenoodigde landen binnen redelijke grenzen te houden. Tevens is echter het gevolg van deze indeeling, dat voor de eerste categorie concentratie der buitenlandsche inzendingen in eigen paviljoens ontstaat, in tegenstelling met de tweede, waarbij decentralisatie meer voor de hand ligt door den bouw van groote tentoonstellingshallen, waar de verschillende groepen in internationaal verband worden getoond.

Slechts korten tijd, nadat deze conventie door de verschillende landen werd geratificeerd, doet zich reeds het merkwaardige verschijnsel voor, dat ten aanzien van de tentoonstellingen der tweede categorie het Bureau der conventie een principieele afwijking heeft moeten toestaan of, juister gezegd, zich daarbij heeft moeten neerleggen; immers, op de tentoonstelling te Parijs, die onder deze categorie valt, bouwen alle deelnemende landen hun eigen paviljoen. De practijk heeft reeds uitgewezen dat bij het opstellen van de regeling voor de tentoonstellingen der tweede categorie, de nadeelen van het missen van nationale paviljoens waarschijnlijk onderschat zijn geworden.

Ik wil niet ontkennen, dat het een aantrekkelijke gedachte is, op een internationale demonstratie de inzendingen van de verschillende landen op eenzelfde gebied, naast elkaar tentoon te stellen; ontegenzeggelijk kan daardoor de vergelijking juister plaats hebben, of een land in bepaalde afdelingen beter of minder goed voor den dag komt dan de overige deelnemende landen. Als groot nadeel staat daar echter tegenover, dat de inzendingen van eenzelfde land over verschillende plaatsen worden verspreid, waardoor een beeld van de geheele inzending van het land feitelijk niet kan worden verkregen. Naar mijn overtuiging is zulk een versnippering voor een klein land als het onze zeker niet aan te bevelen. Echter hebben ook de groote landen op de Parijsche tentoonstelling concentratie gewild in een nationaal paviljoen. Weliswaar zullen in enkele hallen internationale uitstallingen komen, maar deze wijze van tentoonstellen zal te Parijs slechts op zeer beperkte schaal geschieden.

Het gevolg van dezen wensch tot concentratie was, dat een oplossing moest worden gevonden voor een van de voornaamste bepalingen voor tentoonstellingen van de tweede categorie, nl. dat de kosten voor de uitgenoodigde vreemde landen door het organiserende land behooren te worden gedragen.

De Fransche tentoonstellingsleiding heeft eerst voorgesteld, dat zij voor elk harer gasten een afzonderlijke hal zou bouwen, waarvoor het land zijn eigen façade zou kunnen plaatsen, terwijl het ook zelf de geheele inwendige inrichting zou kunnen verzorgen. Dit denkbeeld vond echter weinig instemming. Reeds in het algemeen is het in strijd met het begrip archi-

tectuur om alleen façades te maken, maar voor deze tentoonstelling, waarop aan de bouwkunst een belangrijke plaats is toegedacht, was deze opzet in hooge mate verwerpelijk. Daarbij komt, dat in afwijking van jaarbeurzen, waar tegenwoordig vrij algemeen naar een zekere eenheid wordt gestreefd, tentoonstellingen juist aantrekkelijk worden door verscheidenheid in de wijze van exposeeren. De opzet en de indeeling van een paviljoen geven dikwijls, indien het in handen van een bekwaam architect is, een karakteristiek van het land. De leiders van verschillende buitenlandse inzendingen voor Parijs hebben dan ook hun instemming betuigd, toen Frankrijk de gedachte van façades losliet en de landen vrij liet in den geheelen bouw van hun nationale paviljoen.

Daardoor stegen echter de kosten voor hun inzending in belangrijke mate. Nu de vreemde landen konden bepalen, hoe groot en hoe kostbaar hun paviljoen zou worden, was het niet redelijk dat Frankrijk onbepert de financieele gevolgen daarvan zou dragen. Het zou mij binnen dit kader te ver voeren uitvoerig mede te deelen, welke onderhandelingen over de kostenverdeling werden gevoerd; het resultaat is geworden, dat Frankrijk in de kosten van den ruwbouw bijdraagt tot een bepaald bedrag per m² oppervlakte en tot een bepaald maximum aan oppervlakte. Het zal op de tentoonstelling blijken, dat de meeste landen ver of zelfs zeer ver boven dit maximum, zijnde 1000 m², zijn gegaan, alsook dat het bedrag per m² oppervlakte te bescheiden was. Van de gedachte, die de grondslag was voor de tentoonstelling der tweede categorie, n.l. dat de vreemde landen alleen hun eigen inrichtingskosten behoeften te betalen, is daardoor weinig terecht gekomen.

Als Commissaris-Generaal, leider van de organisatie van de Nederlandsche inzending, kan ik mij overigens niet anders dan er over verheugen, dat onze inzending als één geheel kan worden getoond. Op de tentoonstelling te Parijs in 1925 van de Arts Décoratifs et Industriels Modernes, had Nederland een klein paviljoen benevens een zaal in het Grand Palais en een op de Esplanade des Invalides. Vele bezoekers zullen ongetwijfeld één dezer zalen of beide niet hebben bezocht, omdat zij bij deze decentralisatie moeilijk te vinden waren. Naar mijn meening is het op een internationale tentoonstelling aangewezen, dat men, wanneer men de inzending van een bepaald land wil zien, naar het nationale paviljoen gaat en het lijkt mij noodzakelijk, dat men daar dan een duidelijk beeld krijgt van hetgeen het land op het gebied, dat de tentoonstelling omvat, presteert.

Echter zijn ook enkele van mijn collega's te Parijs van meening, dat het de voorkeur had verdiend, wanneer de verschillende landen hadden besloten kleinere paviljoens te bouwen om daarin als het ware een synthese van hun inzending te geven, terwijl uitgebreide inzendingen in de verschillende afdelingen dan in hallen in internationaal verband zouden komen.

Uit een en ander moge blijken, dat het zeker gewenscht is de regeling, in de conventie vastgesteld voor de tentoonstellingen van de tweede categorie, nog eens ernstig onder het oog te zien, zowol in verband met de kosten voor de deelnemende vreemde landen, als met de vraag of naar concentratie dan wel naar decentralisatie der buitenlandse inzendingen moet worden gestreefd.

Mogelijk kan bij laatstbedoelde keuze de aard van de tentoonstelling van invloed zijn. Voor bepaalde tentoonstellingen zullen inzenders het in hun belang kunnen achten te exposeeren in internationaal verband bij de betreffende groep; in het belang van het land, om als geheel goed voor den dag te komen, zal meestal naar mijn meening de bouw van een nationaal paviljoen onontbeerlijk blijken te zijn.

Het vraagstuk lijkt mij in het bijzonder voor ons land van belang met het oog op de eventueel te houden tentoonstelling te Amsterdam. Mochten de

plannen hiervoor in de toekomst verwezenlijkt worden, dan zal het hoogstwaarschijnlijk er een worden van de tweede categorie. Moeilijkheden, als zich bij de voorbereiding dezer tentoonstelling te Parijs hebben voorgedaan, behooren dan vermeden te kunnen worden.

In de tweede plaats zou ik in het kort willen behandelen de samenwerking tusschen industrie en kunstenaar, waarbij ik begin op te merken, dat deze samenwerking in theorie zoo gemakkelijk lijkt, maar in de practijk dikwijls zoo heel moeilijk is. En dat is waarlijk niet alleen in ons land het geval.

De Fransche tentoonstellingsleiding is voor deze moeilijkheden niet uit den weg gegaan en heeft in Art. 1 van het programma haar streven als volgt aangeduid:

„De tentoonstelling heeft ten doel in het licht te stellen, dat de kunst het leven voor ieder schooner en aangenamer kan maken, dat het schoone en het nuttige steeds verenigbaar zijn, dat de kunst en de techniek onafscheidelijk verbonden moeten zijn.”

Door velen zal zeker met eenige spanning worden uitgezien, in welke mate deze optimistische verwachting op de tentoonstelling zal worden verwezenlijkt.

Het streven, dat de kunstenaar niet alleen in het pièce unique zijn talent kan uiten, maar ook aan de totstandkoming van vele gebruiksartikelen voor het dagelijksch leven zijn medewerking zal verlenen om ze tot een aantrekkelijk voorwerp te maken, verdient ongetwijfeld alle aandacht. Op de tentoonstelling te Parijs in 1925 waren daarvan vele interessante en zeer geslaagde resultaten te zien, maar dit betrof in hoofdzaak inzendingen uit andere landen dan het onze.

Het kan niet worden ontkend, dat de belangen van den industrieel en die van den kunstenaar dikwijls tegen elkaar botsen. Wat wordt niet vaak de klacht gehoord van den industrieel, dat de kunstenaar te weinig oog heeft voor de noodzakelijkheid van rentabiliteit van het bedrijf, terwijl de kunstenaar klaagt, dat de industrieel hem te zeer bindt bij het maken van zijn ontwerp. Uiterst belangrijk daarbij is de voorwaarde, dat de kunstenaar niet alleen aesthetisch bekwaam, maar tevens technisch grondig onderlegd moet zijn, terwijl de fabriek een volwaardig product moet kunnen leveren. Een werkwijze, waarbij, om een voorbeeld te noemen, in de ceramische industrie een kunstenaar een ontwerp zou teekenen, waarna de fabriek dan maar moet trachten het te verwezenlijken, kan onmogelijk tot een bevredigend resultaat leiden. De kunstenaar zal in de meeste gevallen de fabricage door en door moeten kennen, waarvoor uiteraard de aangewezen weg is, dat hij aan de fabriek verbonden wordt. Daarbij is echter het gevaar niet denkbeeldig, dat hij een ondergeschikte positie krijgt en zijn ontwerp in verband met commercieele overwegingen niet tot zijn recht kan komen. Ook hier kan alleen een goed resultaat worden verwacht, wanneer de beide samenwerkers, de industrieel en de kunstenaar, elkaar begrijpen en elkaar kunnen waardeeren.

De kunstnijverheidsscholen zijn uiteraard aangewezen om de artistieke medewerkers voor de fabrieken te vormen en het is verheugend, dat tegenwoordig aan de ambachtelijke opleiding zeer veel aandacht wordt besteed. Anderzijds tracht de Bond voor Kunst in Industrie, de B.K.I., door onderlinge gedachtenwisseling de moeilijkheden tot oplossing te brengen, die zich voordoen in de fabrieken, waar kunstnijverheidsproducten worden vervaardigd.

Naar mijn inzicht valt ontegenzeggelijk een duidelijke, zij het nog niet algemeene, drang waar te nemen om te ontkomen aan uitingen van wansmaak uit de achter ons liggende jaren. Steeds meer zal een eenvoudige doelmatige, maar ook aesthetisch verantwoorde vormgeving worden verlangd.

Bij een goede samenwerking tusschen industrieel en kunstenaar blijft echter altijd de smaak van het

publiek een eenigszins onberekenbare factor. Deze zal moeten worden ontwikkeld. De Parijsche tentoonstelling streeft daarnaar en het kunstzinnig centrum, dat de Fransche hoofdstad altijd is geweest en nu nog is, is daarvoor bij uitstek aangewezen.

Ook voor de Nederlandsche inzending is getracht om, naast voortbrengselen van bijzondere kunstwaarde, de beschikking te krijgen over eenvoudige voorwerpen van verschillenden aard en voor verschillend gebruik, waarbij het streven tot uitdrukking komt, den vorm te doen beantwoorden aan het gebruiksdoel, terwijl in den vorm de ordening door den kunstenaarsgeest te herkennen moet zijn. Vooruitgang kan daarbij worden geconstateerd; terwijl het mij in 1925 vrijwel niet gelukte de daarvoor in aanmerking komende industrieën te bewegen nieuwe ontwerpen voor de tentoonstelling te vervaardigen, zullen thans te Parijs, zoowel in de afdeeling textiel als in die van glas en ceramiek, producten worden geëxposeerd, die daarvoor speciaal zijn vervaardigd.

Van harte hoop ik, dat zal blijken dat deze industrieën van hun daad geen berouw behoeven te hebben.

Ir. J. DE BIE LEUVELING TJEENK.

DE BETEKENIS VAN DE RADIOTENTONSTELLING.

1. Men moet teruggaan tot het begin van het derde decennium om de geboorte van den algemeenen radio-ontvangst, zooals wij die heden kennen, te constateeren. In de Vereenigde Staten ziet men in 1921 de zender van Pittsburg in gebruik nemen, in Engeland wordt in 1922 de B.B.C. (British Broadcasting Cy) opgericht, terwijl Duitschland iets later in 1923, door het initiatief van Bredow, een zender te Berlijn officieel in werking stelt.

In deze nu ongeveer 15-jarige periode is ontstaan het verschijnsel van den algemeenen radio-ontvangst. Een factor, die in het moderne leven zoo'n groote rol speelt, zoowel cultureel als economisch en politiek, dat men bijna vergeten zou, hoe jong dit verschijnsel is, hoe stormachtig de ontwikkeling en hoe ongunstig de tijdsomstandigheden waren (de wereldcrisis).

In de Ver. Staten zijn per 1 Januari 1937 pl.m. 24.500.000 ontvangapparaten, excl. pl.m. 3.000.000 autoradio's, in gebruik. Op de pl.m. 31.000.000 gezinnen maakt dit, rekening houdende met de autoradio, een verzadiging uit van 79 pCt. In Europa zijn per 1 Januari 1937 de hoogste cijfers nog slechts pl.m. 68 pCt. voor Denemarken en pl.m. 66 pCt. voor Engeland.

Duitschland toont per 1 Januari 1937 een verzadiging van slechts pl.m. 45 pCt. Niettemin vertoonen alle Europeesche landen, zelfs die met de hoogste percentages, een geregelde toeneming.

De ontwikkeling in Europa, exclusief Rusland, is de volgende:

Datum	Totaal aantal luisteraars	Toename
1/1 1930	11.250.000	
1/1 1931	13.125.000	1.875.000
1/1 1932	15.500.000	2.375.000
1/1 1933	17.775.000	2.275.000
1/1 1934	20.200.000	2.425.000
1/1 1935	22.800.000	2.600.000
1/1 1936	25.860.000	3.060.000
1/1 1937	± 28.730.000	± 2.870.000

Stelt men het aantal gezinnen in Europa, exclusief Rusland, op pl.m. 95.000.000, dan zijn pl.m. 30 pCt. met een radio-ontvangapparaat voorzien. Een veel lager percentage dan in de Vereenigde Staten. Gezien het feit, dat in een groot Europeesch land, zooals Frankrijk, pl.m. 30 pCt. van de gezinnen met ontvangers is uitgerust, dat Noorwegen met pl.m. 37 pCt., Tsjecho-Slowakije met pl.m. 27 pCt. en Italië en Polen slechts met pl.m. 8 pCt. verzadigd is, kan

men wel beweren, dat in Europa de ontwikkeling van de radio nog lang niet ten einde is¹⁾.

2. In den loop van deze 15 jaren hebben zich in verschillende landen radiotentoonstellingen ontwikkeld. Hoewel men zeggen kan, dat aan de organisatie daarvan, omroepverenigingen, amateur-eigenbouwers, de tusschenhandel en dikwijls ook de Overheid deel hadden, is het toch onloochenbaar de radio-industrie, die daarin het grootste aandeel had. Daar waren in deze periode van introductie goede redenen voor. De industrie had initiale kosten gemaakt, zoowel wat het Laboratoriumonderzoek, den opzet van de fabricage, als wat de acquisitie op groote schaal betreft. Het gevolg is, dat aan een industrie, die zich in de beginphase van de introductie-periode bevindt, groote financiële eischen worden gesteld, alvorens in een tweede fase een eenigszins rendabelen omzet bereikt kan worden. De industrie moet het publiek overtuigen, dat de algemeene consument het nieuwe product moet koopen en daarmee een belangrijke behoefte bevredigt. Deze weg van overtuiging is lang en moeilijk, terwijl een groote kapitaalkracht noodig is om de vruchten te kunnen plukken van het verrichte pionierswerk. In dezen strijd om de radio-artikelen te plaatsen naast de andere artikelen, om een deel van het consumentenbudget te doen reserveeren voor de radio, om het publiek op de radio ingesteld te krijgen, daarvoor is de radiotentoonstelling een middel van betekenis geweest. Zij vormde een belangrijk hulpmiddel om een massale vraag naar de radio-ontvanger te creëren.

Laten wij eens nagaan, wat het belang van de radio-tentoonstelling in die introductieperiode was.

a. Radio-gedachte.

Het is een goed propaganda-middel voor de betekenis van de radio. Het is een middel om het publiek „radio minded” te maken. Het publiek komt zich op de hoogte stellen van het technisch bereikbare.

b. Consument.

Daar de radio-ontvanger een seizoenproduct is, wachten alle consumenten met koopen tot het begin van een nieuw seizoen. Dit verschijnsel wordt geaccentueerd door het feit, dat de industrie op de vaste datum van de jaarlijksche tentoonstelling aan het begin van het seizoen met nieuwe apparaten uitkomt. In plaats van een geleidelijke, treedt een trapsgewijze verbetering van het product op, waardoor de koper beter kan beoordeelen, aan welk type hij de voorkeur geeft.

c. Tusschenhandel.

Deze krijgt een goed overzicht van den juisten stand van de techniek en doet hier haar inkoopen. Zij kan zorgdragen, oude voorraden tijdig, dat is vóór de tentoonstelling, te liquideeren.

d. Industrie.

Deze fabricceert elk jaar een nieuwe serie standaardtypen en komt hiermede op de tentoonstelling uit. Het tempo van de technische ontwikkeling wordt door de combinatie van seizoen en tentoonstelling trapsgewijze verwezenlijkt, hetgeen rationeeler is dan een geleidelijke doorvoering van nieuwe vindingen.

3. Het spreekt vanzelf, dat, naarmate de radio meer en meer algemeen geaccepteerd wordt, de betekenis van de radio-tentoonstelling eenigermate verandert.

a. Zij behoeft de betekenis van de radio minder te propageeren dan wel te onderhouden. Als symptoom daarvan ziet men, dat op de Olympia Show als attractie een theater werd opgericht, waar B.B.C.-artisten optraden. Het publiek, gezeten achter een glaswand, kon zodoende het optreden voor de micro-

¹⁾ De hier genoemde cijfers zijn berekend op basis van de statistische publicaties van de „Union Internationale de Radiodiffusion” te Genève, opgericht in 1925.

Zie eveneens: Dr. P. J. Idenburg, „Statistique de la Radiodiffusion, XXIIIe session de l'Institut International de Statistique”. Athènes 1936.

foon gadeslaan. Het aantal personen, dat entréekaarten voor dit theater kocht, bedroeg in 1936 pl.m. 64.000, terwijl het totaal aantal bezoekers van de Show 203.000 bedroeg, waarvan 145.000 betalende bezoekers. Het element van sensatie, om bezoekers te trekken, is hier onmiskenbaar. Daarenboven, zolang de radio nog niet een in technisch opzicht grootdeels geconsolideerd artikel is, blijft de demonstratie van nieuwe „features” voor het daarin geïnteresseerde gedeelte van het publiek natuurlijk van beteekenis. Naarmate de radio zich technisch consolideert, vervalt dit element.

b. De tusschenhandel is reeds door de industrie vóór de tentoonstelling op de hoogte gesteld van de nieuwe apparaten en vindt dus op de tentoonstelling meer een bevestiging van de gedane aankondigingen, danwel de oriëntatie zelf. Voor het afsluiten van transacties verliest de radiotentoonstelling directe beteekenis.

c. De radiotentoonstelling behoudt waarde als „démasqué” van de door verschillende industrieën gebrachte series en technische verbeteringen en biedt dus de mogelijkheid ter vergelijking. Er worden prijzen uitgelooft voor de beste „stand”, het beste apparaat; men houdt een referendum over de beste „features”. Zoo wordt deze tentoonstelling voor de industrie meer een instrument tot representatie en een middel om zich op het gebied van kwaliteit te onderscheiden (reclame-element).

d. De radiotentoonstelling krijgt waarde als voorbereiding voor nieuwere vindingen. Als voorbeeld daarvan kunnen de proeven met televisie worden genoemd, die op de radiotentoonstellingen de laatste jaren worden gegeven en voor het publiek toegankelijk zijn.

4. Wij laten hier eenige cijfers volgen betreffende het bezoek aan de twee grootste radiotentoonstellingen ter wereld „Die Grosze Deutsche Funk-Ausstellung” in Berlijn en de „R.M.A. Olympia Show” in Londen¹⁾.

Datum	Funk-Ausstellung	Olympia Show
1930	155.000	161.000
1931	195.000	198.000
1932	125.000	181.000
1933	225.000	209.000
1934	335.000	238.000
1935	480.000	193.000
1936	250.000	203.000

Men kan met vol recht staande houden, dat het aantal verkochte radio-apparaten per jaar zoowel in Engeland als in Duitschland in den loop van de periode 1930 t/m 1936 ongeveer verdrievoudigd is. Naast de nieuwe luisteraars, die een toestel voor de eerste maal koopen, treedt, als overheerschende factor, een steeds groter wordend aantal luisteraars op, dat het oude toestel door een nieuwe wenscht te vervangen. Dit „remplaceeren” wordt enerzijds door een vooruitgaande techniek, die steeds betere ontvangers eischt, anderzijds door de gecompliceerde zendsituatie, die steeds grootere selectiviteit vraagt, verklaard.

Bezie men de bezoekers-aantallen, dan ontdekt men met deze ontwikkeling van de radio-ontvangers markt weinig overeenstemming. Integendeel wettigen zij het vermoeden, dat de radiotentoonstelling over haar hoogte punt heen is. Haar groote beteekenis zou dan meer in het afgelopen tijdvak, in de introductieperiode, gelegen hebben. In Duitschland wees 1935 een hoog bezoekers-aantal aan, terwijl 1936 een zeer opmerkelijke en scherpe terugval vertoont. Hierbij dient niet vergeten te worden, dat in deze jaren bijzondere omstandigheden werkten. Het jaar 1935

¹⁾ Zie: Dr. H. Vollman. Grundlagen der deutschen Rundfunk-Entwicklung. Het boek is van een zekere overschatting niet vrij te pleiten, maar bevat zeer veel materiaal.

trok extra veel bezoekers door den brand op de tentoonstellingsterreinen, terwijl 1936 de Olympiade te Berlijn een extra druk op het tentoonstellingsbezoek tengevolge had.

5. Wanneer wij tenslotte het karakter der Olympia Show, Funk-Ausstellung, Salon de T.S.F. e.d. willen bepalen, dan doet zich in de eerste plaats de vraag voor, of wij hier staan voor een tentoonstelling of voor een Jaarbeurs. (Mustermesse). Ziet men in de tentoonstelling vooral het element van algemeene voorlichting, in een jaarbeurs daarentegen periodieke demonstratie van monsters of representatieve artikelen, met het doel te verkoopen, dan lijkt de keuze niet moeilijk. De ideëele doelstelling, die het wezen van de tentoonstelling uitmaakt, treedt hier steeds meer terug ten opzichte van het praktische doel. Dit doel is tweërlei; ten eerste de tusschenhandelaren te oriënteren om van hen orders te verkrijgen en ten tweede het reclame element. Wat nog geboden wordt als propaganda voor de radio-gedachte, bijvoorbeeld het radio-tooneel en ook wel de televisie-demonstratie, moet voor een groot deel beschouwd worden als een attractiemiddel, teneinde de kosten van de tentoonstelling zoo goed mogelijk gedekt te krijgen.

Men kan met recht de meening verkondigen, dat de Funk-Ausstellung langer dan de Olympia Show het tentoonstellingskarakter heeft bewaard, het algemeen aanvaarden door het groote publiek van de radio als een bijna onmisbaar artikel, als een van de groote voorrechten van de moderne z.g. „gemechaniseerde” samenleving zal aan beide tentoonstellingen haar specifiek „tentoonstellings” karakter ontnemen en er een zuiver commercieel hulpmiddel van maken. Dit te meer, naarmate het artikel zich technisch consolideert en eventuele belangstelling voor nieuwe „features” vervalt.

De radiotentoonstelling als commercieel hulpmiddel heeft daarenboven nog een verandering van karakter ondergaan. Zij verliest aan directe beteekenis voor het afsluiten van transacties en wordt meer een middel tot representatie en kwaliteits-reclame. De toekomst zal ongetwijfeld nog verderen groei van de beteekenis der radiotentoonstelling te zien geven. Daarop wijst reeds de ervaring in Amerika.

In de Vereenigde Staten, waar de radio een algemeen gebruiksgoed geworden is, kent men niet meer de afzonderlijke groote radiotentoonstelling. Daar wordt de „radioset” tentoongesteld in gezelschap van electrische apparaten voor huishoudelijke doeleinden!

Dr. J. G. STRIDIRON.

LANDBOUWTENTONSTELLINGEN EN LANDBOUWBEURZEN.

Het aan een ander willen laten zien van hetgeen men is, hetgeen men heeft, hetgeen men zich door inspanning heeft kunnen verwerven, hetgeen men zelf wel en een ander niet bezit, is een zoo ingeboren eigenschap van den mensch, dat reeds van de grijze oudheid af niet gepoogd is de lamp onder de korenmaat te stellen, doch in het publiek, liefst aan veel publiek, van deze ingeboren eigenschap te doen blijken.

Ook de landbouwer bezit natuurlijk deze eigenschap en zoo was er eerst bij gelegenheid van de op algemeen gebied gehouden jaarmarkten en later bij gelegenheid van speciaal daarvoor ingerichte tentoonstellingen, aanleiding voor den boer om zijn mooiste vee, zijn mooiste paard, zijn mooiste gewassen aan anderen te toonen en met dezelfde soort dieren of producten van anderen te vergelijken.

Het is nog niet zoo heel lang geleden dat men in deze vergelijking zoo niet het middel, dan toch wel een groot middel zag om de landbouwers aan te sporen in hun bedrijf zich zoo veel mogelijk in te spannen. Om dit middel niet te doen verflauwen, werden veel meer tentoonstellingen gehouden dan econo-

misch wel verantwoord was. Men heeft daarin regel gebracht veelal door in de algemeene vergadering van de provinciale Maatschappij van Landbouw de afdeling aan te wijzen, waar het volgend jaar een tentoonstelling zou worden gehouden.

Ook met betrekking tot het geheele land trad men met elkander in het krijt en nog kort voor den oorlog was het doel van een daarvoor opgerichte vereniging het organiseren van Nederlandsche landbouwtentoonstellingen, afwisselend en niet tusschenruimten van bepaalde perioden in één der provinciën te houden en waarop door geheel Nederland kon worden ingezonden.

Als aan zooveel goede overnemens maakte de oorlog ook aan dit goede voornemen een einde en wij kennen sinds tientallen van jaren een Nederlandsche landbouwtentoonstelling niet meer.

In de provincies komen provinciale tentoonstellingen naar voren en hier en daar ook zoogenaamde afdelingstentoonstellingen.

Naast deze tentoonstellingen hebben altijd keuringen van vee of van paarden of van gewassen te velde bestaan, doch deze waren veel minder verspreid.

Doel van de tentoonstellingen was het den volke laten zien wat men meende dat het mooiste was op het gebied van de voortbrengselen van den landbouw, maar doel was ook — en wel voor de inzenders — het verwerven van een prijs. Ik behoef er niet lang bij stil te staan, doch wil er toch de aandacht op vestigen, dat het met het behalen van die prijzen soms wonderlijk gesteld was en factoren hun invloed deden gelden, die nu niet bepaald tot de streng zakelijke konden worden gerekend.

Niettegenstaande deze grootere of kleinere gebreken hadden de tentoonstellingen hun nut, zooals trouwens tenslotte nut is te vinden bij alle tentoonstellingen. Het vertoonen van nieuwe soorten, het laten zien van wat in een bepaalde cultuur is verkregen — ik denk hierbij zeer in het bijzonder aan onze groote bloemententoonstellingen — heeft voor binnenlandsch en buitenlandsch verbruik ongetwijfeld zijn nuttige zijden.

Doelbewust daarop gericht waren zij zeker niet altijd en toch is ook in deze richting nuttig werk te doen. Ik denk nu aan landbouwbeurzen, waarvan wij verleden jaar het eerste voorbeeld verbonden aan de jaarbeurs te Utrecht, hebben gehad. Natuurlijk staan wij eenigszins vreemd daartegenover en wij moeten ook niet vergeten, dat niet alle producten van het landbouwbedrijf, de levende have hieronder begrepen, zich even gemakkelijk voor het doel, dat een beurs in het algemeen heeft, leenen. Wij moeten ons ook niet verheelen, dat de omstandigheden voor den buitenlandschen afzet dezer producten tegenwoordig zeer moeilijk is. Maar juist mede hierdoor moeten wij het binnenlandsche publiek hoe langer hoe meer doordringen van het vele goede, dat de eigen land- en tuinbouw oplevert en dat in verschillende vormen, versch en geconserveerd, voor menschelijk voedsel geschikt is.

Het laat zich trouwens denken, dat onze groote landbouwindustrieën of onze industrieën voor land-, tuinbouw- en zuivelproducten, zoo niet jaarlijks dan toch vrij regelmatig, nieuwe vindingen doen, die invloed kunnen hebben op de consumptie.

Dit alles te toonen op een beurs, waar doel is tot handelsrelaties te komen, hetgeen bij een landbouwtentoonstelling veelal niet meer dan neven-doel is, heeft naar mijn meening een aantrekkelijke en bij consequent volharden, goede zijde.

Ziedaar een enkel woord over landbouwtentoonstellingen en landbouwbeurzen.

POSTHUMA.

MIDDENSTANDS-TENTOONSTELLINGEN.

In de laatste decennia is in ons land in toenemende mate uitbreiding gegeven aan het aantal tentoonstellingen, georganiseerd door bepaalde groepen van middenstanders.

Deze ontwikkeling gadeslaande vraagt men zich onwillekeurig af of de kosten, aan deze objecten verbonden, opwegen tegen de economische resultaten. Wanneer wij dit nader willen bezien dient daaraan vooraf te gaan een onderzoek naar de wordingsgeschiedenis van deze tentoonstellingen. Daarbij komt men dan tot de ontdekking, dat alle mogelijke gebeurtenissen worden aangegrepen, zooals het 5-, 10- of 25-jarig bestaan van een plaatselijke vereeniging, het in gebruik nemen van een waterleiding, nieuwe brug, enz. Deze tentoonstellingen, in den beginne misschien met de beste bedoelingen georganiseerd, zijn voor een groot deel uitgegroeid tot winstobjecten voor de ondernemers. Het gevolg daarvan was, dat verschillende organisaties ertoe overgingen jaarlijks een tentoonstelling (door sommigen ook wel beurs genoemd) te organiseren.

In den aanvang, dit moet worden erkend, trokken deze tentoonstellingen wel de aandacht. Naarmate echter het aantal toenam is de publieke belangstelling sterk verminderd. Wij zien dan ook, dat in de laatste jaren alle mogelijke hulpmiddelen te baat genomen worden. Wie het waagt een tentoonstelling te organiseren zonder het optreden van een goochelaar, een rad van avontuur, of gróote aantrekkelijke cadeaux aan den zooveelsten bezoeker of bezoekerster, enz. is reeds bij voorbaat verzekerd van een volslagen fiasco. Bij de aankondigingen in de dagbladen valt het altijd weer op, dat in de eerste plaats de aandacht wordt gevestigd op de attracties, terwijl over de exposities van de fabrikanten nauwelijks wordt gerept.

Dit alles heeft de positie van de middenstandstentoonstelling niet versterkt. Er is echter nog een belangrijke oorzaak, waardoor de aantrekkelijkheid van deze exposities heeft ingeboet. De ontwikkeling van het moderne winkelbedrijf, vooral wat betreft de groote magazijnen, heeft er toe bijgedragen, dat dagelijks exposities zijn te bewonderen, welke op geen enkele tentoonstelling kunnen worden overtroffen. De kunstzinnige wijze waarop de artikelen in etalages en showrooms worden uitgesteld, is mede oorzaak, dat het verweerde oog van het publiek niet zoo gemakkelijk meer te boeien is. Ook deze factor heeft ertoe bijgedragen, dat de economische waarde van plaatselijke tentoonstellingen vrijwel tot nul gereduceerd is. Sommige middenstandsorganisaties hebben dit reeds ingezien, terwijl anderen het aan de lijve hebben ondervonden in den vorm van een flink nadeelig saldo. Mij is een landelijke vakorganisatie bekend, die bij besluit van een algemeene vergadering het aantal plaatselijke tentoonstellingen heeft beperkt tot ten hoogste vier per jaar. Daarbij is dan nog de goedkeuring noodig van haar Hoofdbestuur. Dit besluit was het gevolg van een veel te groot aantal jaarlijks terugkerende tentoonstellingen, waaraan door vele fabrikanten slechts schoorvoetend werd deelgenomen. Het overgrootste deel der fabrikanten ziet in deze tentoonstellingen geen voordeel. Bepaalde groepen plegen zelfs in de laatste jaren overleg of al of niet zal worden deelgenomen.

Vooranstaande merkartikelenfabrikanten nemen in vele gevallen slechts deel om concurrenten weg te houden en beschouwen dit als het belangrijkste voordeel. In dit licht bezien mag wel worden aangenomen, dat het overgrootste deel der fabrikanten deze tentoonstellingen beschouwt als kosten-objecten, waar zeer geringe voordeelen tegenover staan.

Voor den Middenstand zijn de economische voordeelen eveneens van weinig betekenis. Wanneer men deze zuiver kon afwegen tegenover den arbeid, die gewoonlijk aan de organisatie daarvan vooraf gaat, zou men ongetwijfeld tot de ontdekking komen, dat de moeite en zorgen niet beloond worden.

Economische voordeelen zijn voor beide partijen niet van beteekenis aanwezig. Om op de hoogte te blijven van de nieuwste artikelen heeft de middenstander evenmin deze tentoonstellingen nodig. Daarvoor hebben wij onze Jaarbeurs. Deze heeft zich in den loop der jaren een plaats veroverd in het handelsverkeer van zeer groote beteekenis en wel speciaal voor en door het middenstandsbedrijf. Een goed zakenman behoeft slechts in het voor- en najaar deze Beurs te bezoeken om volkomen op de hoogte te blijven van zijn tijd.

Een beperking van het aantal plaatselijke tentoonstellingen zal m.i. dan ook geen enkel nadeel brengen voor het Middenstandsbedrijf.

Beteekent dit nu, dat alle middenstandstentoonstellingen als overbodig moeten worden beschouwd? Neen, dat niet. Een nationale tentoonstelling zooals bijv. de „Almitento” te Amsterdam, die duizenden menschen trok uit het geheele land, acht ik alleszins nuttig. Sterker nog, ik acht het zelfs noodzakelijk, dat de middenstand als zeer belangrijke handeldrijvende groep op gezette tijden, maar dan nationaal, ook op dit gebied van zijn tegenwoordigheid blijk geeft.

Uitsluitend het oog gevestigd houdend op de economische resultaten ben ik echter van meening, dat op het terrein van de hier besproken tentoonstellingen nog een zeer groote verspilling aanwezig is. Het zou dan ook wel de moeite loonen om in overleg met de belanghebbenden eens ernstig na te gaan of hier geen termen aanwezig zijn om eenige sanering toe te passen.

P. VAN DE LINDE.

R.A.I. TENTOONSTELLINGEN.

Het nut van periodiek-houden van tentoonstellingen is in geen vak beter begrepen dan in de rijwielen- en automobielen-branchen.

De Nederlandsche vereeniging „De Rijwielen- en Automobielen Industrie” werd opgericht in 1893. In 1895 werd door haar de eerste tentoonstelling in het Paleis voor Volksvlijt gehouden.

Er werden alleen rijwielen tentoongesteld.

Ofschoon het houden van rijwieltentoonstellingen in de laatste jaren niet meer gewenscht werd, kan niet worden ontkend, dat, vooral in de jaren 1895—1908, op het gebied van rijwielenconstructie zoovele verbeteringen en nieuwe vindingen werden gepubliceerd, dat er een zekere categorie wielrijders bestond, die steeds reikhalzend uitzag naar een komende tentoonstelling om zich daar dan weder het nieuwste op rijwielengebied aan te schaffen. Thans, nu het rijwiel zoo gestandaardiseerd en gepopulariseerd is geworden, is het slechts de „prijs” die de massa interesseert.

In 1899 werden voor de eerste maal, naast rijwielen, ook automobielen en motorrijwielen tentoongesteld in navolging van de autotentoonstelling te Parijs.

Het Paleis voor Volksvlijt was geen „tentoonstellings” gebouw.

Reeds in 1906 waren de R.A.I.-tentoonstellingen te omvangrijk voor het Paleis geworden, maar in Amsterdam, noch elders in Nederland, was een grootere, geschikte localiteit aanwezig. Daarom werd voor rekening van de R.A.I. in den tuin van het Paleis voor Volksvlijt een groot houten tentoonstellingsgebouw geplaatst van ongeveer 3000 m² oppervlakte. Zoo werd voorloopig in de behoefte voorzien.

Tengevolge van den wereldoorlog en van andere omstandigheden werden in de jaren 1914 t/m. 1920 geen R.A.I.-tentoonstellingen gehouden. In 1921 werd de laatste R.A.I.-tentoonstelling in het Paleis voor Volksvlijt gehouden. Het houten tentoonstellingsgebouw, dat elders was opgeslagen, was inmiddels in vlammen opgegaan, zoodat alleen het Paleis voor Volksvlijt in zijn ouden vorm beschikbaar was. Er werden in 1921 alleen maar „motorrijwielen”

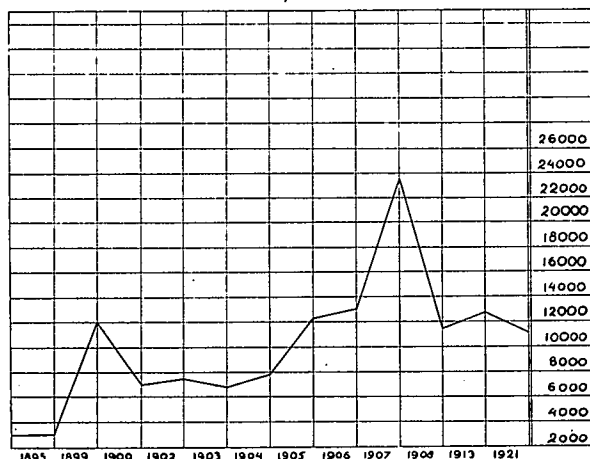
tentoongesteld, omdat er voor personen- en bedrijfsautomobielen geen plaats was.

Toen werden plannen beraamd om tot een „groot” tentoonstellingsgebouw te komen.

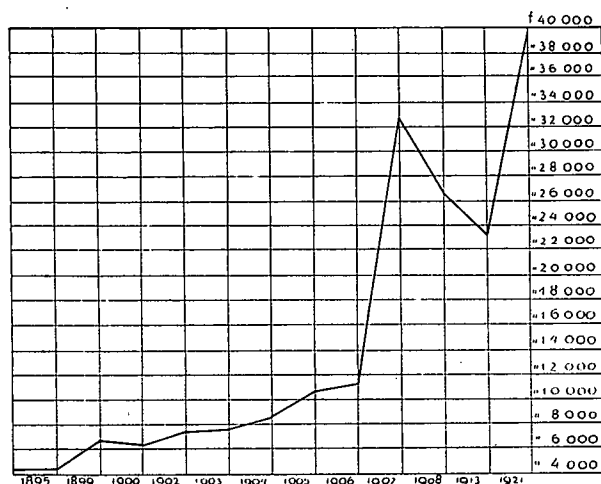
Alvorens nu van het Paleis voor Volksvlijt afscheid te nemen willen wij eenige cijfers geven:

Jaar	Aantal betalende bezoekers	Betaalde standhuur
1895	2.713	f 4.261,26
1899	11.935	„ 6.977,75
1900	6.683	„ 6.337,—
1902	7.596	„ 7.486,50
1903	6.688	„ 7.619,—
1904	7.710	„ 8.563,20
1905	12.076	„ 10.557,—
1906	13.166	„ 11.493,—
1907	23.704	„ 32.827,50
1908	11.697	„ 26.485,—
1913	12.816	„ 23.295,50
1921	11.079	„ 39.377,—

Betalende bezoekers R.A.I.-tentoonstellingen 1895 t/m. 1921.

Ontvangen voor standhuur R.A.I.-tentoonstellingen 1895 t/m. 1921.

Financieele resultaten over 1895/1921.

Het financieel resultaat van de eerste tentoonstelling was een nadeelig saldo van een paar honderd gulden. De elf volgende tentoonstellingen waren zelf-supporting.

Na de tentoonstellingen konden steeds terugbetalingen aan de leden-exposanten der Vereeniging, in verhouding tot het door hen betaalde staangeld, plaatsvinden, en wel gemiddeld 45 pCt., terwijl de onverdeelde winstsaldi ten bate van de gewone Vereenigingskas werden overgeboekt om op deze wijze de Vereeniging te versterken.

Het ledenaantal der R.A.I. is uiteraard zeer beperkt, omdat alleen fabrikanten, grossiers of importeurs in de rijwiel-, motorrijwiel-, banden- en automo-

bielbranche lid der Vereeniging kunnen zijn. Er waren in:

1893	20 leden
1897	60 "
1904	87 "
1908	96 "
1916	79 "
1919	103 "
1921	122 "

* *

Om tot een betere en grootere gelegenheid voor het houden van rijwiel- en automobieltentoonstellingen te komen, was er maar één mogelijkheid, namelijk: „zelf een gebouw stichten”.

Er werden plannen en berekeningen gemaakt, maar een „tijdelijk” gebouw met een grondoppervlakte van 6000 m² kwam ongeveer op f 250.000.

De middelen der Vereeniging waren hiervoor te gering en daarom werd een beroep gedaan op de leden der Vereeniging, die voornemens waren aan de eerste tentoonstelling in het nieuwe gebouw deel te nemen. Om aan het ontbrekende kapitaal te komen werd voorgesteld f 60 per m² standruimte te betalen. Hierbij werd de toezegging gedaan, dat op dezen prijs zoo veel als mogelijk zou worden terugbetaald.

Ofschoon deze eerste tentoonstelling in het nieuwe gebouw de 13de tentoonstelling der Vereeniging zou zijn, waren de leden niet bijgeloovig, maar werden bereid gevonden het Bestuur bij te staan en het mogelijk te maken het gebouw te stichten.

Aan standhuur voor de eerste tentoonstelling werd ruim f 200.000 ontvangen.

De bouwkosten hebben bedragen:

In 1921/'22	f 258.497.09
„ 1922/'23	„ 51.157.48
„ 1923/'24	„ 48.000.56 ⁵
„ 1924/'25	„ 215.344.—
„ 1927/'28	„ 209.000.—
„ 1929/'30	„ 34.330.97
„ 1930/'31	„ 31.333.88
„ 1933/'34	„ 52.970.51
„ 1935/'36	„ 14.400.—
Totaal	f 915.034.49 ⁵ 1)

Door de leden werd aan standhuur betaald per m², in:

1922	f 60
1923	„ 35
1924	„ 20
1925	„ 25
1926/30	„ 20
1931/'36	„ 10

In de jaren 1927, 1932 en 1937 vonden geen R.A.I.-tentoonstellingen plaats.

Ieder najaar worden de leden der Vereeniging, die in 9 groepen zijn verdeeld, bijeengeroepen en wordt er besproken of er in het komende voorjaar een tentoonstelling zal worden gehouden.

De leden die in personenautomobielen handelen, worden het eerst geraadpleegd en bij meerderheid van stemmen wordt uitgemaakt of er wel of geen tentoonstelling zal worden gehouden. Besluit deze afdeling tot het houden der tentoonstelling, dan wordt de afdeling van handelaren in bedrijfsautomobielen bijeengeroepen, vervolgens de groep: motorrijwielhandelaren, banden, toebehooren en onderdeelen.

Indien de afdeling Personen-automobielen geen tentoonstelling wenscht, dan is het vrijwel buiten-

1) In 1922 was het gebouw groot 6000 m².

In 1925 werd deze hal vergroot tot 10.000 m².

In 1928 werd een kleinere hal naast de groote hal bijgebouwd met een oppervlakte van ongeveer 3000 m².

Verder werden bergplaatsen bijgebouwd, het restaurant vergroot, de keuken gemoderniseerd, groote moderne toiletgelegenheden bijgebouwd. Op ons eigen terrein hebben wij een betegelde parkeerplaats voor 200 automobielen.

De grootte van het terrein, dat wij nu in huur van de Gemeente hebben, is 24.982 m².

gesloten, dat de andere afdelingen tot een tentoonstelling kunnen komen.

Om in 1937 geen tentoonstelling te houden was feitelijk bedoeld als een protest tegen de Regeering om, ook langs dezen weg, kenbaar te maken, dat de steeds hooger wordende belastingen voor het automobilisme funest zijn. Met cijfers was reeds te voren de teruggang in den automobielhandel aangetoond.

Wij zijn van meening, dat een verlaging der lasten op auto's uiteindelijk zal beteekenen grootere inkomsten voor den fiscus, hetgeen trouwens in Duitschland en Engeland aangetoond is geworden.

De eerste tentoonstelling in het R.A.I.-Gebouw was een éclatant succes. Was het aantal betalende bezoekers in 1921 in het Paleis 11.079, in 1922 werd dat 37.320, om bij volgende tentoonstellingen succesievelijk op te loopen tot ongeveer 100.000 betalende personen in 10 dagen tijds.

De R.A.I.-tentoonstellingen kenmerken zich als zuiver „zakelijke” tentoonstellingen, zoodat men daar tevergeefs zal zoeken naar stands van odeurs, zeep, of aardappelschilmesjes en dergelijke. Werde voorheen nog „muziek” gewenscht, sinds 1930 doen wij het zelfs zonder muziek of wat voor attractie ook.

Doordat het Tentoonstellings-Comité zelf voor de naamborden, voor vloerbekleding der stands zorgt (de kosten hiervan zijn in de standhuur begrepen) hebben de R.A.I.-tentoonstellingen steeds een eenvoudige, uniform en smaakvol cachet, waarover vooral de buitenlanders zich verbazen. De R.A.I.-tentoonstellingen dragen, dit naar het oordeel van buitenlandse experts, het meest internationale karakter van alle tentoonstellingen op dit gebied, die over de wereld plaats vinden.

Op de, in 1936 gehouden, 25ste R.A.I.-tentoonstelling werden tentoongesteld:

262 personenautomobielen.
162 bedrijfsautomobielen.
1 vliegtuig.
1 kampeerwagen.

De automobielen waren van 92 verschillende merken. Op de in 1935 en 1936 gehouden tentoonstellingen werden een paar vliegtuigen geëxposeerd. Ook hier herhaalt de geschiedenis zich. Eerst rijwielen voor sport- en luxe-gebruik, toen automobielen en nu komen de „sportvliegtuigen” schuchter naast de auto's, zooals vroeger de eerste automobiel zijn plaatsje naast de rijwielen vroeg.

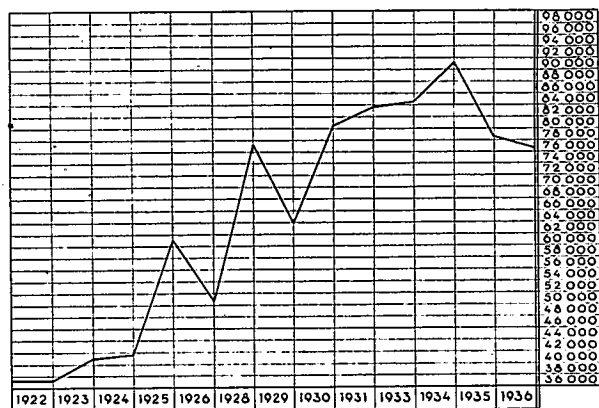
De afdeling „motorrijwielen” heeft aan de tentoonstelling 1936 niet deelgenomen. Gewone rijwielen worden sinds 1925 niet meer tentoongesteld. Wellicht houdt dit een wenk in, dat in de toekomst geen automobieltentoonstellingen meer noodig zullen zijn, en dat de vliegtuigen dan alle plaatsruimte voor zich zullen opeischen.

Het R.A.I.-complex is al sinds jaren feitelijk te klein om aan alle aanvragen voor standruimte te voldoen. Zoo werd in 1936 aangevraagd 12.111,50 m² stand en kon maar worden toegewezen 8.931 m², omdat natuurlijk veel ruimte voor wandelpaden beschikbaar moet blijven.

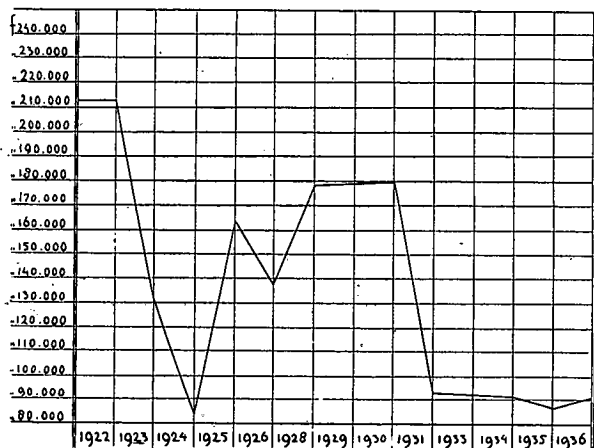
Thans laten wij weder eenige cijfers volgen:

Jaar	Aantal betalende bezoekers	Betaalde standhuur
1922	37.320	f 213.000,—
1923	41.033	„ 131.862,50
1924	41.848	„ 82.427,50
1925	60.846	„ 164.232,50
1926	50.451	„ 138.370,—
1928	77.232	„ 178.840,—
1929	63.962	„ 179.000,—
1930	80.197	„ 179.860,—
1931	83.992	„ 92.870,—
1933	84.316	„ 91.905,—
1934	91.255	„ 91.670,—
1935	78.332	„ 85.520,—
1936	76.680	„ 91.140,—

Betalende bezoekers R.A.I.-tentoonstellingen
1922 t/m. 1936.

Ontvangen voor standhuur R.A.I.-tentoonstellingen
1922 t/m. 1936.

Financieele resultaten over de R.A.I.-tentoonstellingen 1922/1936.

Ofschoon de leden van de R.A.I. nu in hun „eigen” gebouw konden tentoonstellen moesten zij toch zeer belangrijke bedragen betalen om gedurende 10 dagen van hun eigen gebouw gebruik te mogen maken. Het vooruitzicht bestond evenwel, dat later terugbetalingen daarop zouden kunnen geschieden. Zoo werd, in verschillende termijnen, het navolgende terugbetaald:

Over	1922 standprijs f	60 per m ² ;	terugbetaald f	48 per m ²
1923	35	”	”	”
1924	20	”	”	”
1925	25	”	”	”
1926	20	”	”	”
1928	20	”	”	”
1929	20	”	”	”
1930	20	”	”	”
Per meter	f 220	”	”	f 124

blijft dus f 96 per m² over acht tentoonstellingen, of gemiddeld nog f 12 per m² per tentoonstelling. In de jaren 1931, 1933, 1934, 1935 en 1936 werd telkens f 10 per m² betaald, waarop geen terugbetalingen hebben plaats gevonden.

De prijs van f 10 per m² kan feitelijk als de kostprijs worden beschouwd.

Het directe nut is de verkoop op de tentoonstelling zelve, maar uit propagandistisch oogpunt is zij eveneens van groote waarde. Vrijwel alle automobielhandelaren uit Nederland komen naar Amsterdam.

Men heeft gelegenheid nieuwe relaties aan te knopen.

Ook het zien wat de concurrenten bieden, en derhalve vergelijkingen te maken, is zeer leerzaam.

De steeds lager wordende prijzen der automobielen maken den kring der gegadigden grooter en het begrip „volks-wagen” duidt er wel op, dat de auto bijna voor een ieder bereikbaar is geworden.

Het nut van het houden der R.A.I.-tentoonstellingen is niet alleen voor de direct-belanghebbenden, maar grijpt veel verder om zich heen.

Nu in dit jaar geen R.A.I.-tentoonstelling werd gehouden is zulks door honderden als derving van een bron van inkomsten gevoeld; zoowel voor leveranciers als voor personeel.

Wij noemen hier de architecten, de timmerlieden, decorateurs, schilders, enz. Het kantoorpersoneel wordt tijdelijk versterkt. Ons Buffet gaat weer „draaien”. Ons Restaurantbedrijf is bij een R.A.I.-tentoonstelling, waarbij regelmatig 5 tot 6000 personen in het gebouw zijn, een bedrijf op zichzelf, waarin alleen meer dan 100 personen werkzaam zijn.

Een catalogus moet worden gedrukt, advertentiën daarvoor moeten worden verkregen, enz. Decorateurs moeten versieringen en kaarten maken, stands inrichten. Drukkers entréekaarten drukken, reclameplaten, circulaires, enz. Electriciens, behangers, schilders, controleurs, enz. krijgen hun opdrachten.

Enfin, zoo zouden wij kunnen doorgaan. Een R.A.I.-tentoonstelling geeft gewoonlijk tusschen de 200 à 300 personen werk.

Dan wat de 100.000 personen, die de tentoonstelling bezoeken nog verder in de stad verteren, waarbij men bedenke, dat velen eenige of zelfs 10 dagen in de stad blijven. Verschillende exposanten, die buiten Amsterdam gevestigd zijn, komen met hun personeel 10 of 14 dagen in Amsterdam. De Spoorwegen vervoeren velen naar Amsterdam. De Gemeentetram maakt een tijdelijke „halte” voor het gebouw, vanwege het groot aantal bezoekers der R.A.I. Wij hebben een eigen Telefooncentrale met 60 toestellen; een tijdelijk Postkantoor.

Door het niet-houden van een R.A.I.-tentoonstelling derft de Gemeente Amsterdam ongeveer 15 à 16 duizend gulden Vermakelijkheidsbelasting.

Om nu te voorkomen, dat men uit het voorgaande een verkeerde conclusie trekt, wil ik opmerken, dat het bezitten van een „eigen” gebouw aanmerkelijke zorgen met zich brengt. De kosten van grondhuur, de diverse belastingen, het onderhoud enz. vergen zulke aanzienlijke bedragen, die bij geen mogelijkheid uit de verdere exploitatie zijn te verkrijgen.

Wij willen hier nog even nader bij stilstaan.

Sinds Februari 1928 betaalt onze Vereeniging, per drie maanden vooruit, aan de Gemeente Amsterdam voor huur van den grond waarop het R.A.I.-gebouw staat:

17.632 m ² à f 1.60 per m ²	f 28.211,20
7.350 „ „ „ 1.— „ „ „	7.350,—
Voor 24.982 m ² dus	f 35.561,20,

of gemiddeld f 1.42 per m² per jaar tegenover f 0.40 per m² in de jaren 1922/26.

Met ingang van December 1936 is daarop eenige reductie verkregen.

Behalve de grondhuur moeten ook diverse belastingen worden opgebracht. De belangrijkste is wel de *Personeele Belasting*. Deze bedroeg in:

1922	f 7.350.43
1923	8.401.90
1924	3.303.15
1925	5.367.10
1926	5.367.10
1927	6.798.68
1928	12.221.50

en steeds hooger wordend om in het jaar 1934 het hoogste punt te bereiken, namelijk f 21.924.76.

Op de Personeele Belasting volgt de *Grondbelasting*. In 1928 was deze f 1.394.76 per jaar, maar in 1934 was deze reeds gestegen tot f 2.384.72.

Vervolgens eischen de *Straatbelasting* f 1.800 per jaar; de *Brandverzekeringsbelasting* f 650 per jaar en betalen wij nog Precariobelasting voor het hebben van een verlichting en eenige letters aan den gevel en een paar vlaggemasten vóór het gebouw. Tabaks-

belasting en verloffrecht besluiten de reeks der directe belastingen.

Zoo vormen dan de grondhuur en de belastingen een jaarlijksche last van f 60 mille.

Hierbij komen uiteraard nog de kosten van onderhoud, personeel, administratie, licht, telefoon, verwarming, premieën voor assurantie, Ongevallenwet, Ziektewet enz. enz., waarbij wij nog maar buiten beschouwing laten rentevergoeding en afschrijving voor het in het gebouw en inventaris geïnvesteerde kapitaal.

Om een sluitende exploitatierekening van het gebouw te krijgen zouden de verhuringen een bedrag van ten minste f 100.000 moeten bedragen. Dit bedrag is bij lange na niet te bereiken.

Hoe is de werkelijkheid anders dan de schijn. Wanneer men gedurende een R.A.I.-tentoonstelling ons gebouw bezocht en dan de geweldige massa bezoekers ziet, verder de drukte in ons restaurant, dan heeft menigeen gedacht: zoo'n groot gebouw is een „goud-mijn”.

Toen in 1932 de eerste 6-daagsche wielervedstrijd in ons gebouw werd gehouden en het publiek grif f 10 voor één plaats betaalde en voor een doorlopend bewijs van toegang f 60 tot f 75, toen waren er verschillende plannen om te komen tot een permanent overdekt sportpaleis, die echter alle op niets zijn uitgelopen.

Het was ook zoo aanlokkelijk. Alleen aan entreegelden was ontvangen f 139.546.12, de Gemeente had f 33.500 Vermakelijkheidsbelasting ontvangen.

Ten aanzien van verhuringen hebben veel besprekingen en onderhandelingen plaats. Ons Bestuur is hier conservatief en gaat alleen tot verhuring over, indien de financiële ondergrond solide is. Maar hoe dikwijls is er geen financiële ondergrond of ontbreekt aan soms wel goede ideeën het benodigde kapitaal. Ook aan de rentabiliteit van ondernemingen als de zesdaagsche zal men, na hetgeen de couranten over de laatste te Rotterdam hebben geschreven, niet veel geloof meer hechten.

Is het vinden van rendabele objecten dus voor een gebouw als dat van de R.A.I. reeds uiterst moeilijk, ook de vele concurrentie te Amsterdam doet zijn invloed gelden. Wij doelen hier op de Apollohal, welke op aanmerkelijk gunstige condities van de gemeente wordt gehuurd, en op de Groentenhof, welke door de gemeente als vergaderlokaal wordt verhuurd.

Wanneer er personen zijn, die geloof hebben in een groot tentoonstellingsgebouw, of een overdekt sportpaleis, laten zij zich aan ons spiegelen.

Een permanent gebouw, dat natuurlijk veel groter, veel solider, veel moderner zou moeten zijn dan het thans bestaande R.A.I.-gebouw, kost millioenen.

Het particulier initiatief, wij spreken uit ervaring, kan in Amsterdam niet rekenen op medewerking van Gemeentebestuur of Staat.

In elk geval willen wij wel verklaren, dat, als er een groot gebouw tot stand mocht komen, waarin het houden van R.A.I.-tentoonstellingen mogelijk zal zijn, wij gaarne als concurrent willen verdwijnen en liever als huurder van dat nieuwe Paleis zullen optreden, evenals onze geschiedenis is begonnen met het huren van het Paleis voor Volksvlucht.

J. LEONARD LANG.

LUCHTVAARTTENTONSTELLINGEN.

De luchtvaart mag zich verheugen in een hooge mate van openbare belangstelling, doch zij is voor het verzekeren van den afzet der door haar geboden mogelijkheden daarom niet minder aangewezen op een systematische propaganda dan elk ander bedrijf.

De omvangrijke reeks van gehouden en in voorbereiding zijnde luchtvaarttentoonstellingen bewijst, dat, al is het uiteraard in het algemeen niet mogelijk de met tentoonstellingen bereikte resultaten met eenige nauwkeurigheid aan te wijzen, de waarde van

dit propagandamiddel allerminst is onderschat.

Hoewel tot de oprichting van een Nederlandsche luchtverkeersonderneming reeds kort tevoren was besloten, is het de in 1919 gehouden „Eerste Luchtverkeer Tentoonstelling Amsterdam” geweest, die hier het geloof in de toekomst, die voor Nederland op het gebied van de internationale handelsluchtvaart zou zijn weggelegd, bracht, met de overtuiging, dat de in de ontwikkeling van de nationale luchtvaart belegde kapitalen — al zou van een onmiddellijke rentabiliteit geen sprake kunnen zijn — voor het land en zijn bedrijfsleven uiteindelijk van groote beteekenis zouden worden. Wel zelden zal een tentoonstelling in die mate hebben beantwoord aan het ideëele doel, dat haar organisatoren voor oogen heeft gestaan.

De in Nederland tot dusverre gehouden luchtvaarttentoonstellingen hebben zich — met uitzondering van de in 1923 te Rotterdam gehouden ICAR — in het algemeen beperkt tot propaganda van door de luchtvaart geboden mogelijkheden, waarbij — militaire deelname hier buiten beschouwing latende — allerminst uitsluitend aan de handelsluchtvaart, doch evenzeer aan de sport en de mogelijkheden van luchtfotografie en karteering moet worden gedacht.

Van veel verder strekkende beteekenis zijn enkele periodiek in het buitenland georganiseerde tentoonstellingen, waarbij naast de algemeene propaganda de luchtvaartindustrie de gelegenheid vindt, de door haar in de afgelopen periode ontwikkelde resultaten onder de aandacht van hen, die bij de exploitatie van de luchtvaart rechtstreeks betrokken zijn, te brengen. De om de twee jaren gehouden „Salon de l'Aviation” te Parijs en ook de jaarlijksche „Flying Display and Exhibition” van de Society of British Aircraft Constructors (deze laatste is echter slechts voor genoodigden toegankelijk) hebben herhaaldelijk tot het in praktijk brengen van nieuwe constructies kunnen leiden.

Het is echter niet uitgesloten, dat ook Nederland in de toekomst over een tentoonstelling zal beschikken, die dezelfde mogelijkheden als het buitenland aan luchtvaartindustrie en -bedrijf zal kunnen geven.

De N.V. Tentoonstellingsgebouw „Houtrust” te Den Haag heeft thans de voorbereiding van een in Augustus te houden internationale luchtvaarttentoonstelling ter hand genomen en het ligt in het voorplan, om te trachten, hieruit een periodiek terugkerend luchtvaartgebeuren, mede van beteekenis voor hen, die bij de exploitatie van de luchtvaart rechtstreeks betrokken zijn, te doen groeien. Indien dit streven tot resultaten zou kunnen leiden, zou ongetwijfeld een werkelijk belang daarmede zijn gediend.

O. W. S. JOSEPHUS JITTA.

BUITENLANDSCHE MEDEWERKING.

DE NIEUWE MAATREGELEN VAN HET KABINET-BLUM.

Dr. H. Weichmann te Parijs schrijft ons:

Sedert de devaluatie was de economische politiek van Frankrijk bewust en principieel gericht op het volgen van een liberalen economischen koers. De eerste keer heeft het kabinet-Blum deze richting gekozen door het sluiten van het internationale valuta-accord op 26 Sept. 1936, terwijl het zich voor de tweede maal voor deze richting verklaard bij de revisie van de goudwetgeving in December door de uitgifte van een premieleening. Tot nu toe bestonden echter tusschen belijdenis en toepassing steeds leemten, nauwkeuriger gezegd, politieke overwegingen, welke afwijking van den koers tengevolge hadden en daarmede het bereiken van het gestelde doel in gevaar brachten. De huidige, door het kabinet genomen, maatregelen beoogen in deze leemten te voorzien. Voor de derde maal wendt de Regeering, tegenover bepaalde sirenenliederen uit het kamp van haar eigen aanhangers, zich tot de liberale richting in de

economische politiek. Ditmaal heeft zij echter programma en uitvoeringstechniek gelijkgesteld. De poging thans doctrine en techniek naar de dwalingen van het verleden op elkaar af te stemmen vormt het eigenlijke kenmerk van de nieuwe maatregelen van het kabinet-Blum.

De ontwikkeling op de kapitaalmarkt had in de laatste maanden en weken in elk opzicht een tegengesteld verloop gehad als men had verwacht. De markt voor Fransche Staatsobligatiën heeft niet alleen de verwachte opwaartsche beweging niet vertoond, zij werd zelfs door aanzienlijke koersdalingen getroffen, terwijl gelijktijdig de internationale waarden en de vooral in de coulissen verhandelde grondstofwaarden voortdurend stegen.

Beursindex

	31 Dec. '36	1 Febr. '37	15 Febr.	1 Mrt.	3 Mrt.
Staatsobligatiën	77.5	77.4	77.5	74.0	73.4
Intern. waarden	136.3	155.0	152.7	156.0	157.3
Coulisse	165.5	178.6	175.8	174.3	177.8

Tegelijkertijd bleek onmiskenbaar de mislukking van de goudwetgeving. Volgens de gepubliceerde jaarcijfers betreffende de transacties van het Ministerie van Financiën in 1936 bedragen de winsten van de schatkist uit hoofde van de afgifte van de particuliere goudvoorraden slechts Frs. 614 mill. Dit cijfer wil zeggen, dat de ingeleverde goudvoorraden slechts Frs. 1½ milliard bedragen, dus in verhouding tot de goudoppotting, welke op minstens Frs. 10 à 15 milliard wordt geschat, een buitengewoon gering bedrag.

De ontwikkeling van de valuta was even ongunstig. Bij de grootere legale behoefte aan deviezen onder den druk van de gestegen prijzen voor grondstoffen en de dekkingsaankopen kwam een nieuwe kapitaalvlucht en ook een nieuwe speculatieve pressie op den Franc. De opnieuw naar het buitenland gezonden kapitalen kunnen op ongeveer Frs. 8 milliard (oude valuta) worden geraamd, terwijl het Egalisatiefonds practisch is uitgeput. Bovendien was de tactiek van het Egalisatiefonds klaarblijkelijk niet geschikt voor de huidige omstandigheden. Er bestond geen harmonie tusschen de interventie maatregelen op de deviezenmarkt en de controle op de kapitaalmarkt eenzijdig en de beheersching van de prijsbeweging anderzijds. De inelastische houding van het Egalisatiefonds diende bovendien meer de speculatie dan de belangen van het land.

Op het gebied van de staatsfinanciën tenslotte verhinderden de buitengewone op Frs. 30 milliard te ramen behoefte van de schatkist en de voor de mentaliteit van den Franschen spaarder ongewone veronachtzaming van bepaalde zuinigheidsbeginselen bij de opstelling van de begroting den noodzakelijken terugkeer van het vertrouwen en de daaruit voortvloeiende ommekeer van de tendens.

Men moet aan dezen gang van zaken denken, om het constructieve ontwerp van de thans door de Regeering getroffen maatregelen te kunnen verstaan en waardeeren.

De regeeringsmaatregelen zijn onderling zeer verschillend, vormen echter niettemin in hun afstem-

ming op elkaar een economisch geheel. Zij beteekenen een poging tot coördineering van kapitaalmarkt, valuta- en budgetaire politiek en in deze gesloten actie vergeleken bij de tot dusver bestaande incongruenties ligt in de eerste plaats haar beteekenis.

Om de psychologische hinderpalen, welke den terugkeer van het vertrouwen verhinderden, uit den weg te ruimen, wijzigt de Regeering in de eerste plaats haar budgetaire politiek. Daarmede is, zooals zij in haar officieel communicé uiteenzet, de terugkeer tot het principe van het „werkelijke evenwicht” tot stand gekomen. Deze zwenking beteekent een correctie van de vroegere stelling van de „mystiek” van het begrotingsevenwicht, welke niet in overeenstemming was met de mentaliteit van den Franschen spaarder. De financieele leiding zal thans weder met de grootst mogelijke zuinigheid plaats hebben en de Regeering heeft beloofd, geen nieuwe uitgaven meer bij het Parlement in te dienen. Tegelijkertijd heeft zij bepaalde uitgaven geschrapt, met name voor de openbare werkverschaffing, waardoor de uitgaven met Frs. 6 milliard zullen dalen. Er behoeft niet aan te worden getwijfeld, dat deze terugkeer tot de principes van de klassieke politiek in Frankrijk met voldoening zal worden begroet. Eigenlijk was het niet alleen om psychologische redenen noodzakelijk, doch sprak het vanzelf, nadat de werkloozensituatie door de invoering van de 40-urige werkweek een verbetering had ondergaan en nadat vooral door de bewapening openbare werkverschaffing plaats vond.

Op de revisie t.a.v. de begrotingspolitiek moest logisch ook de op zichzelf reeds sedert langen tijd te verwachten revisie van een tweede psychologische fout, namelijk die van de goudwetgeving, volgen. Zij kwam in den vorm van het herstellen van een vrijere binnenlandsche goudmarkt tot stand. De Bank van Frankrijk zal voortaan het goud tegen dagkoers aankopen en het geheele devaluatievoordeel wordt zoo aan den bezitter van het goud verzekerd. In dit opzicht dient op een nog gebleven beperking te worden gewezen. Wel wordt de invoer van goud vrijgegeven, doch niet de uitvoer daarvan. Beslissend hiervoor zijn wel militaire overwegingen. Toch veroorzaakt deze eenzijdigheid het gevaar van een verdere vertraging in de repatriëering van het goud. De toekomst zal leeren, in hoeverre gunstige beleggingsmogelijkheden voor de gerepatriëerde bedragen zullen bijdragen tot het overkomen van de bezwaren, welke ongeruste kapitaalbezitters nog hebben tengevolge van het verbod van den gouduitvoer en ook als gevolg van het achterwege blijven van een stabilisatie van den Franc.

De Regeering heeft deze bezwaren zelf gevoeld; zij heeft tegelijkertijd het scheppen van een bijzonder gunstige beleggingsmogelijkheid beoogd. Zij heeft besloten, een leening voor de nationale verdediging uit te geven, welke in haar uitvoering een precedent schept. De nieuwe leening is een valutaleening. Kapitaal- en renteverplichtingen worden zoowel in Francs als in Dollars en Ponden geboekt en, onder het toestaan van een recht van optie voor den obliga-

(Zie vervolg blz. 200.)

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	28 Feb.-6 Mrt. 1937	Sedert 1 Jan. 1937	Overeenk. tijdvak 1936	28 Feb.-6 Mrt. 1937	Sedert 1 Jan. 1937	Overeenk. tijdvak 1936	1937	1936
Tarwe	43.585	232.471	212.832	150	6.700	4.361	239.171	217.193
Rogge	5.850	59.552	45.050	—	647	—	60.199	45.050
Boekweit	301	2.036	3.241	—	—	100	2.036	3.341
Maïs	36.017	238.372	167.945	600	38.544	26.191	276.916	194.136
Gerst	11.571	87.498	58.691	250	4.354	4.393	91.852	63.084
Haver	2.500	30.602	10.612	—	2.180	—	32.782	10.612
Lijnzaad	652	27.011	35.787	—	46.622	43.378	73.633	79.165
Lijnkoek	50	9.485	17.737	—	—	—	9.485	17.737
Tarwemeel	322	6.385	4.807	100	1.225	805	7.610	5.613
Andere meelsoorten	850	8.568	5.866	200	686	566	9.254	6.432

STATISTIEKEN.

RANKDISCONTO'S.

Ned. Bk.	{ Disc. Wissels. 2 3 Dec. '36	Lissabon 4 1/2 5 Mei '36
	{ Bel. Binn. Eff. 2 1/2 3 Dec. '36	Londen 2 30 Juni '32
	{ Vrsch. in R.C. 2 1/2 3 Dec. '36	Madrid 5 9 Juli '35
Athene	6 4 Jan. '37	N.-York F.R.B. 1 1/2 1 Feb. '34
Batavia	3 14 Jan. '37	Oslo 4 7 Dec. '36
Belgrado	5 1 Febr. '35	Parijs 4 28 Jan. '37
Berlijn	4 22 Sept. '32	Praag 3 1 Jan. '36
Boekarest.....	4 1/2 15 Dec. '34	Pretoria ... 3 1/2 15 Mei '33
Brussel	2 16 Mei '35	Rome 4 1/2 18 Mei '36
Boedapest	4 28 Aug. '35	Stockholm .. 2 1/2 1 Dec. '33
Calcutta	3 28 Nov. '35	Tokio 3.285 7 Apr. '36
Dantzig.....	4 2 Jan. '37	Weenen..... 3 1/2 10 Juli '35
Helsingfors	4 3 Dec. '34	Warschau... 5 26 Oct. '33
Kopenhagen.....	4 19 Nov. '36	Zwits. Nat. Bk. 1 1/2 25 Nov. '36

OPEN MARKT.

	1937				1936	1935	1914
	6 Mrt.	1/6 Mrt.	22/27 Febr.	15/20 Febr.			
Amsterdam Partic. disc. Prolong.	1/4	1/4	1/4	1/4	1/2-1 13/4	9/16	3 1/2-3 1/4 2 1/4-3 1/4
Londen Daggeld Partic. disc.	1/2-1 17/32-9/16	1/2-1 17/32-9/16	1/2-1 17/32-9/16	1/2-1 9/16	1/2-1 17/32-9/16	1/2-1 1/2-9/16	1 1/2-2 4 1/4-3 1/4
Berlijn Daggeld. Maandgeld Partic. disc.	2 3/4-3 2 3/4-15/16	2 3/4-3 2 3/4-15/16	2-3 1/8 2 3/4-2 15/16	2-1 1/2 3	2 1/2-3 1/2 2 3/4-3	3 3/4-4 1/8 3 5/8-3 3/4	— 2 1/8-1 1/2
Warenw. New York Daggeld 1) Partic. disc.	4-1 1/2 1 3/8	4-1 1/2 1 3/8	4-1 1/2 1 3/8	4-1 1/2 1 3/8	4-1 1/2 3/4	4-1 1/2 1 3/8	— 1 3/4-2 1/2 1 3/8

1) Koers van 5 Maart en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York *)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia 1)
2 Maart 1937	1.82 1/16	8.93 3/4	73.47 1/2	8.49 3/8	30.78	100 9/16
3 " 1937	1.82 1/16	8.93 3/8	73.48	8.49 3/8	30.78	100 9/16
4 " 1937	1.82 3/8	8.92 3/8	73.46	8.48 3/8	30.76	100 9/16
5 " 1937	1.82 3/8	8.92 3/4	73.50	8.49	30.85	100 9/8
6 " 1937	1.83	8.92	73.50	8.29	30.88	100 9/16
8 " 1937	1.82 1/16	8.92 3/8	73.45	8.34	30.83	100 9/16
Laagste d.w. 1)	1.82 3/8	8.90	73.40	8.22 1/2	30.74	100 3/8
Hoogste d.w. 1)	1.83 3/8	8.93 3/8	73.55	8.50	30.90	100 3/8
Muntpariteit	1.469	12.1071	59.263	9.747	24.906	100

Data	Zwitserland *)	Weenen *)	Praag 1)	Boekarest 1)	Milaan **)	Madrid **)
2 Maart 1937	41.69	—	6.40	—	—	—
3 " 1937	41.67	—	6.40	—	—	—
4 " 1937	41.71	—	6.41	—	—	—
5 " 1937	41.73	—	6.40	—	—	—
6 " 1937	41.67	—	6.40	—	—	—
8 " 1937	41.70	—	6.39	—	—	—
Laagste d.w. 1)	41.62 1/2	34.25	6.35	1.50	9.60	—
Hoogste d.w. 1)	41.75	34.35	6.45	1.55	9.70	—
Muntpariteit	48.003	35.007	7.371	1.488	13.094	48.52

*) Notering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave. In 't 1ste of 2de No. van ieder maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
2 Maart 1937	4.89 1/32	4.65 3/16	40.23	54.75 1/2
3 " 1937	4.88 3/32	4.65 1/16	40.22 1/2	54.75 1/2
4 " 1937	4.88 3/32	4.65 3/8	40.23	54.75
5 " 1937	4.87 25/32	4.55	40.20 1/2	54.74
6 " 1937	4.87 25/32	4.52	40.20	54.66
8 " 1937	4.87 21/32	4.56 1/4	40.20	54.73
9 Maart 1936	4.98 1/8	6.64 3/4	40.47	68.54
Muntpariteit ..	4.86	3.90 3/8	23.81 1/4	40 3/8

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	20 Febr. 1937	27 Febr. 1937	1/6 Mrt. 1937	6 Mrt. 1937
Alexandrië..	Piast. p. £	97 1/2	97 1/2	97 3/8	97 3/8
Athene	Dr. p. £	547 1/2	547 1/2	540	555
Bangkok...	Sh. p. tical	1/10 1/2	1/10 1/2	1/10 1/2	1/10 1/2
Budapest 1).	Pen. p. £	27	27	26	28
Buenos Aires	p. peso p. £	16.30	16.25	16.15	16.30
Calcutta ...	Sh. p. rup.	1/6 3/64	1/6 1/2	1/6 1/32	1/6 1/32
Instambul ..	Piast. p. £	613	613	613	613
Hongkong ..	Sh. p. \$	1/2 1/16	1/2 1/16	1/2 1/16	1/2 1/16
Kobe	Sh. p. yen	1/2	1/2	1/1 1/32	1/2 1/32
Lissabon ...	Escu. p. £	110 3/16	110 3/16	110	110 3/16
Mexico	\$ per £	18	18	17 1/2	18 1/2
Montevideo 2)	d. per £	26 3/4	26 3/4	26 3/4	27
Montreal ..	\$ per £	4.89 1/2	4.88 3/4	4.87 3/8	4.89 1/4
Rio de Janeiro	d. per Mil.	3 1/64	3	2 1/32	2 1/32
Shanghai ..	Sh. p. \$	1/2 1/16	1/2 1/16	1/2 1/16	1/2 1/16
Singapore ..	id. p. \$	2/4 3/16	2/4 3/16	2/4 3/16	2/4 3/16
Valparaiso 3).	\$ per £	128	128	128	128
Warschau ..	Zl. p. £	25 3/8	25 3/8	25 3/8	25 3/8

1) Offic. not. 10 Dec. 16 1/2. 2) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen 10 Dec. 16.12. 3) Offic. not. 6 Oct. 39 1/8. 4) Id. 11 Mrt. 1935 4 1/4. 5) 90 dg. Vanaf 28 Aug. laatste "export" notering.

ZILVERPRIJS

GOUDPRIJS 2)

	Londen 1)	N.York 2)	Londen
2 Maart 1937..	20 1/2	44 3/4	142 2 1/2
3 " 1937..	20 1/16	44 3/4	142 2 1/2
4 " 1937..	20 1/16	45 1/4	142 1/4
5 " 1937..	20 1/16	45	142 1/4
6 " 1937..	20 1/16	—	142 1/2
8 " 1937..	20 1/16	45	142 7/8
9 Maart 1936..	19 1/16	44 3/4	141/-
27 Juli 1914..	24 1/16	59	84/10 3/4

1) in pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. 3) in sh. p. oz. fine

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Vorderingen.	27 Febr. 1937	6 Maart
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	f 62.613.624,15	f 63.968.851,24
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten Voorschotten op ultimo Januari 1937 a/d. gemeente verstr. op a. haar uit te keeren hoofds. der pers. bel. and in de hoofds. der grondbel. en der gem. fondsb. alsmede op. op die belastingen en op de vermogensbelasting Voorschotten aan Ned.-Indië	—	65.909.781,72
Idem aan Suriname	13.648.190,48	13.657.856,19
Kasvord. weg. creditverstr. a/h. buitenl. Daggeldleeningen tegen onderpand ..	112.831.069,16	111.865.643,48
Saldo der postrek. v. Rijkscomptabellen Vord. op het Alg. Burg. Pensioenf. 1) ...	28.201.505,31	35.434.569,08
Vord. op andere Staatsbedrijven 1) ...	7.390.481,93	6.605.746,96
Verstr. ten laste der Rijksbegr. kasgeldleeningen aan gemeenten (saldo) ...	—	—

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

	20 Febr. 1937	27 Febr. 1937
Saldo Javasche Bank	—	—
Saldo b. d. Postchèque- en Girodienst	f 271.000,—	f 350.000,—
Verplichtingen:		
Voorshot 's Rijks kas e. a. Rijksinstell.	65.026.000,—	65.910.000,—
Schatkistpromessen in omloop	6.750.000,—	6.750.000,—
Schatkistbiljetten in omloop	1.000.000,—	1.000.000,—
Schuld aan het Ned.-Ind. Muntfonds.	1.514.000,—	1.514.000,—
Idem aan de Ned.-Ind. Postspaarbank.	1.137.000,—	1.319.000,—
Belegde kasmiddelen Zelfbesturen ...	600.000,—	600.000,—
Voorshot van de Javasche Bank ...	2.778.000,—	3.574.000,—
1) Betaalmiddelen in 's Lands Kas op 16 Jan. 1937	f 39.710.000,—	

SURINAAMSCH E BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldena.

Data	Metaal	Circulatie	Andere openstsch. schulden	Discont.	Div. rekeningen 1)
6 Febr. 1937..	696	1.100	598	711	1.427
30 Jan. 1937..	694	1.120	529	710	1.431
23 " 1937..	696	958	557	710	1.411
16 " 1937..	688	1.012	574	706	1.413
9 " 1937..	687	1.082	607	701	1.409
1 Juli 1914..	645	1.100	560	735	396

1) Sluip. der activa.

tiehouder, onder garantie van den Staat gesteld. Deze leening beteekent uiteraard het piéce de résistance van de nieuwe maatregelen. Zij zal door de valutagarantie het uit het land gevoerde kapitaal doen terugkeeren, zij zal tegelijkertijd uiteindelijk voorzien in de financieringsbehoefden van den Staat en zij zal op deze wijze eveneens de voorwaarde zijn voor de saneering van de kapitaalmarkt. Zal het verwachte succes zich voordoen? Het is mogelijk, het is wellicht zelfs waarschijnlijk, dat de nieuwe leening in de eerste plaats een bepaalden druk op de overige koersen op de obligatiemarkt uitoefent. Indien de leening echter succes zal hebben, dan moet de geheele obligatiemarkt hiervan op den duur wel profiteren. Indien men er nu van uitgaat, dat tot dusverre juist de vrees voor de valuta de beperktheid van de kapitaalmarkt heeft veroorzaakt en de Fransche Regeering gedwongen heeft, den weg van buitenlandsche leeningen te bewandelen, dan mag men wel zeggen, dat de nieuwe leening met alle valutagaranties voor den Franschen kapitaalbezitter, welke vroeger den buitenlandschen kapitaalbezitter werden gegeven, een voldoende prikkel beteekent om den kapitaalstroom een andere richting te geven.

Alleen met deze emissie van een valutaleening kon de Regeering het wagen een maatregel, welke uiteraard algemeen werd verwacht, omdat hij in overeenstemming was met de mentaliteit van den Franschen spaarder, namelijk een definitieve stabilisatie van den Franc, achterwege te laten. De koers van den

Franc blijft in het kader van de internationale valuta-overeenkomst veranderlijk. Economisch beschouwd is deze houding van de Regeering gerechtvaardigd. Zij was noodzakelijk om over een laatste middel te beschikken, waarmede de door de prijsstijgingen in gevaar gebrachte aansluiting aan de wereldmarkt kon worden verkregen. Vermoedelijk waren bij deze houding echter ook overwegingen van invloed met betrekking tot den stand van de internationale valutadiscussies en achtte de Regeering het ongewenscht, in deze aangelegenheid reeds het laatste woord te spreken en haar handen te binden.

Na van een definitieve regeling van het valutavraagstuk te hebben afgezien moest de Regeering als logische consequentie de voorwaarden scheppen voor een ter zake kundige leiding van het Egalisatiefonds. De overdracht van de zakelijke leiding van het Egalisatiefonds aan drie bijzonder bekwame persoonlijkheden duidt op een dubbele doelstelling. Zij duidt enerzijds op een eventueele revisie van de starre tactiek van het Egalisatiefonds in den zin van een grotere elasticiteit en anderzijds op een coördinatie van de interventies op de deviezenmarkt met een contrôle op de kapitaalmarkt en de beheersching van de prijsbeweging.

De maatregelen van de Regeering zijn dus logisch en afgerond en ongetwijfeld psychologisch een juiste verbinding van de nationale belangen van het land met de individueele belangen van het kapitaalbezit. Had tot dusverre de Regeering de verantwoordelijk-

STATISTISCH OVERZICHT

	GRANEN EN ZADEN								TUINBOUWARTIKELEN				VLEESCH							
	TARWE		ROGGE		MAIS		GERST		LIJNZAAD		WITTE KOOL		UIEN		ROODE KOOL		RUND-VLEESCH		VARKENS-VLEESCH	
	Bahia Blanca loco Rotterdam/Amsterdam per 100 kg. 1)	%	74 kg Bahia Blanca loco R'dam/A'dam per 100 kg. 2)	%	La Plata loco R'dam/A'dam per 2000 kg.	%	64/65 kg La Plata loco Rotterdam/A'dam per 2000 kg. 4)	%	La Plata loco R'dam/A'dam per 1960 kg.	%	1e kwal. 1-5 pond per 100 KG. Broek op Langendijk	%	gewoon per 100 KG. Broek op Langendijk	%	1e kwal. 1-5 pond per 100 kg Broek op Langendijk	%	(versch) per 100 kg Rotterdam	%	(versch) per 100 kg Rotterdam	%
1925	f 17,20	100,0	f 13,07 ⁵	100,0	f 231,50	100,0	f 236,00	100,0	f 462,50	100,0	f 4,55 ⁵	100,0	f 13,25 ⁵	100,0	f 17,23 ⁵	100,0	f 93,— ⁵	100,0	f 77,50 ⁵	100,0
Jan. 1936	5,45	31,7	3,52 ⁵	27,0	56,00	24,2	63,50	27,0	153,50	33,1	4,47	98,2	2,26	17,1	6,41	37,2	44,—	47,3	50,87 ⁵	65,6
Febr. "	5,2 ⁵	30,4	3,40	26,0	55,25	23,9	64,50	27,3	152,50	33,0	4,50	98,9	2,59	19,5	7,43	43,1	43,77 ⁵	47,1	48,25	62,3
Maart "	5,22 ⁵	30,4	3,50	26,8	59,50	25,7	69,75	29,6	150,00	32,4	6,60	145,1	3,05	23,0	9,06	52,6	45,75	49,2	46,57 ⁵	60,1
April "	5,17	30,1	3,45	26,4	64,00	27,6	70,00	29,7	147,25	31,8	—	—	—	—	—	—	48,50	52,1	45,37 ⁵	58,6
Mei "	5,12 ⁵	29,8	3,7 ⁵	26,6	63,75	27,5	72,25	30,6	147,75	31,9	—	—	—	—	—	—	51,60	55,5	44,30	57,2
Juni "	5,05	29,4	3,45	26,4	66,00	28,5	71,50	30,3	154,00	33,3	—	—	—	—	—	—	54,15	58,2	46,25	59,7
Juli "	5,62 ⁵	32,7	3,65	27,9	71,75	31,0	74,75	31,7	162,50	35,1	—	—	—	—	—	—	57,35	61,7	47,75	61,6
Aug. "	6,35	36,9	4,02	30,8	84,00	36,3	88,00	37,3	170,00	36,8	—	—	—	—	—	—	60,40	64,9	50,20	64,8
Sept. "	6,50	37,8	4,40	33,7	85,00	36,7	88,00	37,3	166,75	36,1	—	—	—	—	—	—	61,05	65,6	51,87 ⁵	66,9
Oct. "	8,0 ⁵	51,2	6,02 ⁵	46,1	97,50	42,1	120,50	51,1	199,75	43,2	—	—	—	—	—	—	58,85	63,3	52,30	67,5
Nov. "	8,55	49,7	5,72 ⁵	43,8	89,50	38,7	121,50	51,5	193,00	41,7	0,85	18,7	1,60	12,1	—	—	56,—	60,2	49,87 ⁵	64,4
Dec. "	8,17	47,5	6,97 ⁵	53,3	97,00	41,9	129,00	54,7	201,00	43,5	0,84	18,5	1,36	10,3	1,48	8,6	59,80	64,3	49,70	64,1
Jan. 1937	8,40	49,8	7,97 ⁵	61,0	97,50	42,1	132,00	55,9	201,50	43,6	1,0 ⁵	23,1	1,29	9,7	1,84	10,7	64,60	69,5	52,75	68,1
Febr. "	8,25	48,0	8,72 ⁵	66,7	100,50	43,4	129,00	54,7	194,50	42,1	1,06	23,3	1,22	9,2	2,25	13,1	64,75 ⁵	69,0	53,32 ⁵	68,8
1 Maart "	8,40	48,8	8,82 ⁵	6,5	101,50	43,8	125,50	53,2	198,50	42,9	1,—	22,0	0,87	6,6	2,05	11,9	65,70 ⁵	70,8	52,75 ⁵	69,4
8 "	8,55	49,7	8,82 ⁵	67,5	102,50	44,3	129,50	54,9	203,50	44,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

1) Men zie voor de toelichting op dezen staat de nos. van 8, 15 Aug. 1928, 25 Febr. 1931 en 15 Febr. 1933. 2) Tot Jan. 1931 Hard Winter No. 2 van Jan. 1931 tot 3) Tot Jan. 1928 Western; vanaf Jan. 1928 tot 16 Dec. 1929 American No. 2, van 16 Dec. 1929 tot 26 Mei 1930 74/5 kg Hongaarsche; vanaf 26 Mei 1930 tot 23 Mei 1932 23 Mei 1932 64/5 K.G. Zuid-Russische. Van 23 Mei—19 Sept. 1932 No. 3. Van 19 Sept. '32 tot 24 Juli '33 62/63 kg Z.-Russ. Van 24 Juli '33—7 Oct. '35 64/65 kg La Plata.

	MINERALEN						TEXTIELGOEDEREN								DIVERSEN					
	STEENKOLEN		PETROLEUM		BENZINE		KATOEN				WOL		WOL		KOE-HUIDEN		KALK-SALPETER			
	Westfaalsche/ Hollandse bunkerkolen, ongezeefd f.o.b. R'dam/A'dam per 1000 kg.	%	Mid. Contin. Crude 33 t/m 33,90 Bé s. g. per barrel	%	Gulf exp. 64/66 ⁰ cts. per U.S. gallon	%	Middling locoprijzen New-York per lb.	%	F. G. F. Sakellarides Liverpool	%	G. F. No. 1 Oomra Liverpool	%	WOL gekamde Australische, Merino, 64's Av. loco Bradford per lb.	%	WOL gekamde Australische, Crossbred Colonial Carded, 50's Av. loco Bradford per lb.	%	KOE-HUIDEN Gaaf, open kop 57-61 pnd.	%	KALK-SALPETER Gld. per 100 kg netto	%
1925	f 10,80	100,0	f 4,16 ⁵	103,0	36,85	100,0	cts. 57,7	100,0	cts. 147,5	100,0	cts. 47,1	100,0	cts. 277,2	100,0	cts. 148,7	100,0	f 34,70	100,0	f 12,—	100,0
Jan. 1936	6,15	56,9	1,52 ⁵	36,6	8,41	22,8	17,5	30,3	29,3	19,9	14,7	31,1	97,0	35,0	45,4	30,5	15,—	43,2	5,80	48,3
Febr. "	6,15	56,9	1,51	36,3	8,56	23,2	16,9	29,2	27,7	18,8	13,8	29,3	97,0	35,0	46,6	31,4	15,—	43,2	5,85	48,8
Maart "	6,15	56,9	1,52 ⁵	36,6	8,61	23,4	16,7	29,0	28,1	19,0	14,1	29,8	99,5	35,9	47,9	32,2	14,25	41,1	5,90	49,2
April "	6,20	57,4	1,52 ⁵	36,6	8,51	23,1	17,1	29,7	27,6	18,7	13,8	29,2	99,5	35,9	47,9	32,2	14,—	40,3	5,95	49,6
Mei "	6,25	57,9	1,52 ⁵	36,6	8,51	23,1	17,1	29,7	27,3	18,5	13,5	28,6	100,8	36,4	47,9	32,2	13,75	39,6	6,—	50,0
Juni "	6,30	58,3	1,52 ⁵	36,6	8,33	22,6	17,6	30,5	27,4	18,6	16,8	35,7	97,0	35,0	46,6	31,4	13,—	37,5	6,—	50,0
Juli "	6,25	57,9	1,52 ⁵	36,6	8,06	21,9	19,3	33,5	31,4	21,3	18,1	38,5	97,0	35,0	46,6	31,4	13,—	37,5	6,—	50,0
Aug. "	6,30	58,3	1,52 ⁵	36,6	7,94	21,5	17,9	31,0	33,3	22,5	17,2	36,6	99,5	35,9	46,6	31,4	13,50	38,9	5,25	43,8
Sept. "	6,35	58,8	1,54	36,9	7,81	21,2	18,0	31,2	32,3	21,9	17,8	37,8	99,5	35,9	49,1	33,1	14,50	41,8	5,35	44,6
Oct. "	7,80	72,2	1,95	46,8	10,27	27,9	23,0	39,9	42,0	28,5	21,9	46,5	121,0	43,7	61,1	41,1	19,25	55,5	5,40	45,0
Nov. "	7,70	71,3	1,92 ⁵	46,2	10,19	27,7	22,6	39,2	43,4	29,4	21,4	45,4	131,4	47,4	73,4	49,4	19,25	55,5	5,45	45,4
Dec. "	7,85	72,7	1,90 ⁵	45,7	10,25	27,8	23,6	40,9	39,2	26,6	21,4	45,4	135,2	48,8	82,2	55,3	20,25	58,4	5,55	46,3
Jan. 1937	8,05	74,5	1,90	45,6	10,62	28,8	23,8	41,2	38,2	25,9	22,0	46,7	141,9	51,2	88,2	59,3	21,50	62,0	5,65	47,1
Febr. "	8,25	76,4	2,12 ⁵	51,0	10,95	29,7	24,0	41,6	37,4	25,4	21,8	46,3	133,6	48,2	85,6	57,6	22,75	65,6	5,70	47,5
1 Maart "	8,30	76,9	2,12	50,9	10,96 ¹	29,7	24,7	42,8	39,0 ¹	26,4	22,1 ¹	46,9	135,7 ²⁾	49,0	85,5 ³⁾	57,5	—	—	5,75	47,9
8 "	8,30	76,9	2,12	50,9	—	—	25,7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5,75	47,9

1) 3 Mrt. 2) 4 Mrt. 3) 2 Mrt. 4) Op goudbasis 48,0. 5) Op goudbasis 49,7.

heid t.a.v. de technische dwalingen van het verleden en de afwijkingen van den eenmaal principieel ingeslagen liberalen koers, thans is het woord aan de kapitaalbezitters. Het probleem is niet meer van economischen, doch van politieke aard, namelijk of voortaan politieke sentimenten tegen de socialistisch geleide Regeering den beoogden afloop van de gebeurtenissen zullen verstoren.

AANTEKENINGEN.

De zichtbare suikervoorraden in de wereld.

De zichtbare voorraden per 1 Feb. zijn volgens C. Czarnikow:

	1937	1936	1935
	tons	tons	tons
Duitsland	1.360.000	1.280.000	1.242.000
Tsjecho-Slowakije	484.000	413.000	462.000
Frankrijk	717.000	858.000	891.000
Nederland	262.000	278.000	310.000
België	167.000	200.000	212.000
Hongarije	118.000	100.000	100.000
Polen	336.000	333.000	337.000
U.K. Geïmp. suiker	366.000	321.000	302.000
„ Binnenl. „	226.000	185.000	220.000
Europa	4.036.000	3.968.000	4.076.000
V.S. Alle havens	167.000	182.000	555.000
Cubaansche havens	145.000	184.000	304.000
Cuba binnenland	226.000	266.000	541.000
Java	497.000	1.079.000	1.868.000
Totaal	5.071.000	5.679.000	7.344.000

ONTVANGEN BOEKEN.

Gedenkboek, uitgegeven door de Vereeniging van Nederlandsche Gemeenten, ter gelegenheid van haar 25-jarig bestaan op 28 Februari 1937. ('s-Gravenhage 1937).

De jaarverslagen van de Vereeniging mogen geacht worden een voldoende beeld te geven van de geschiedenis en de verrichtingen gedurende de afgelopen kwarteeuw. Deze uitgaaf geeft dan ook voornamelijk een behandeling van de ontwikkeling in dit tijdperk van het gemeentewezen in Nederland en Ned.-Indië en in de landen van Europa, zoomede in de Ver. Staten. Het geeft een beschrijving van de Vereenigingen van Gemeenten in de verschillende landen en een uiteenzetting van doel en werkzaamheid der „Union Internationale des Villes et Pouvoirs Locaux. Het is keurig verzorgd en door zijn verzameling artikelen een waardevolle bijdrage voor de kennis van het gemeentewezen.

Winstproblemen door Dr. G. J. M. de Gruyter. Tweede ongewijzigde druk. ('s-Hertogenbosch 1937; Teuling's Uitgevers-Maatschappij. Prijs ing. f 3.90).

In zijn voorwoord wijst schr. erop, dat vragen, welke in verband met de winstproblemen opgeworpen kunnen worden, niet minder talrijk zijn dan gevallen, waarin de man van de praktijk zich gesteld ziet voor het nemen van een besluit i.v.m. gegeven omstandigheden. Hij wil nu trachten de vragen in haar algemeenheid te belichten en behandelt o.m. de ondernemerswinst, het begrip winst in de Bedrijfsleer; risico, uitkeerbaarheid en vergelijkbaarheid van winst; kostprijsberekening, winstuitkeering en reserveering; winst en expansiedrang in Ned. ondernemingen, enz.

VAN GROOTHANDELSPRIJZEN¹⁾ (De volledige statistiek werd het laatst opgenomen in E.-S. B. van 24 Februari j.l.)

	ZUIVEL EN EIERN						METALEN																
	BOTER per kg Leeuwarder Comm. Noteering	BOTER p. kg. Heffing Crisis-Zuivel-Centr.	KAAS Edammer Alkmaar Fabrieks-kaas kl. m/merk* per 50 kg.	EIERN Gem. not. Eiermijn Roermond p. 100 st.	KOPER Standaard Locoprijzen Londen per Eng. ton	LOOD Locoprijzen Londen per Eng. ton	TIN Locoprijzen Londen per Eng. ton	IJZER Cleveland Foundry No. 3 f.o.b. Middlesb. per Eng. ton	GIETRIJ-IJZER (Lux III) p. Eng. t. f.o.b. Antwerpen	ZINK Locoprijzen Londen per Eng. ton	GOUD cash Londen per ounce fine	ZILVER cash Londen per Standard Ounc.											
1925	2,31	100,0	—	56,—	100,0	9,18	100,0	751,00	100,0	440,75	100,0	3168,50	100,0	44,25	100,0	40,50	100,0	437,75	100,0	51,75	100,0	162,00	100,0
Jan.'36	0,57	24,7	0,95	16,80	30,0	4,04	44,0	252,00	33,5	112,5	25,5	1516,50	48,0	21,75	56,2	20,25	50,0	106,25	24,3	51,75	100,0	61,50	37,4
Feb. "	0,61	26,4	0,92	17,37	31,0	3,37	36,8	256,25	34,1	116,75	26,5	1493,50	47,1	24,75	56,2	20,25	50,0	111,00	25,4	51,75	100,0	60,25	37,2
Mrt. "	1,46	19,9	1,04	17,70	31,6	2,69	29,3	261,75	34,8	120,75	27,3	1541,25	49,7	24,75	55,2	20,25	51,0	116,75	26,7	51,75	100,0	59,50	36,8
Apr. "	0,44	19,0	1,02	16,82	30,0	2,49	27,1	269,50	35,9	117,25	26,6	1522,75	49,1	24,75	56,2	20,25	50,0	110,75	25,3	51,75	100,0	61,00	37,7
Mei "	0,47	20,3	0,99	18,75	33,5	2,52	27,5	270,25	36,0	114,75	26,0	1495,50	47,2	25,00	56,8	20,25	50,0	103,00	24,7	51,75	100,0	62,25	38,5
Juni "	0,57	24,7	0,89	20,20	36,1	2,69	29,3	268,50	35,8	110,50	25,1	1353,25	42,9	25,00	56,8	20,25	50,0	105,50	24,1	51,75	100,0	60,75	37,5
Juli "	0,60	26,0	0,81	17,37	34,6	2,91	31,7	275,25	36,6	117,75	26,7	1332,—	43,6	27,00	61,0	20,25	50,0	101,00	23,1	51,75	100,0	60,50	37,4
Aug. "	0,62	26,8	0,80	17,37	31,9	3,31	36,1	232,50	37,6	123,75	23,1	1353,75	42,9	27,00	61,0	21,25	50,0	101,00	23,1	51,75	100,0	59,75	37,0
Sep. "	0,58	25,1	0,79	16,25	29,0	3,63	39,5	289,75	38,6	134,50	30,5	1459,00	46,0	27,25	61,6	20,25	50,0	104,25	23,8	51,75	100,0	60,75	37,5
Oct. "	0,63	27,3	0,77	17,55	31,3	4,85	52,8	374,75	49,9	169,00	38,3	1847,75	58,3	33,50	75,7	27,75	63,5	135,00	30,8	65,25	126,0	75,75	46,8
Nov. "	0,70	30,3	0,78	16,07	23,7	5,15	56,1	337,75	53,0	196,25	44,5	2079,75	65,6	33,75	76,3	29,25	72,2	149,00	34,0	64,50	124,6	79,50	49,1
Dec. "	0,65	28,1	0,82	15,75	23,1	4,36	47,5	415,00	55,3	234,00	53,1	2076,00	65,5	36,50	82,5	32,75	80,9	162,50	37,1	63,75	123,2	79,75	49,2
Jan.'37	0,66	23,6	0,85	17,07	33,5	3,45	37,6	462,00	61,5	244,25	55,4	2061,25	65,1	35,25	81,9	32,50	80,2	183,50	43,1	63,50	122,7	78,00	48,1
Feb. "	0,69	29,9	0,80	18,75	33,5	3,81	41,5	522,00	69,5	248,50	56,4	2075,75	65,5	36,25	81,9	32,50	80,2	219,50	50,1	63,50	127,7	75,00	46,3
1 Mrt. "	0,67	29,0	0,80	22,50	40,2	4,45	48,5	592,00	78,8	232,50	61,1	2166,75	68,4	36,25	81,9	32,50	80,2	264,25	60,4	63,50	122,7	75,25	46,5
8 " "	0,80	0,80	0,80	22,50	41,0	4,10	44,7	639,25	85,1	303,75	63,9	2405,00	75,9	35,25	81,9	32,50	80,2	302,00	66,7	63,50	122,7	77,50	47,8

26 Sept. 1932 79 K.G. La Plata; van 26 Sept. 1932 tot 5 Febr. 1934 Manitoba No. 2; van 5 Febr. 1934 tot 6 Juli 1935 80 kg La Plata; van 6 Juli 1936 tot 30 Nov. 1936 Manitoba. 74 kg Zuid-Russische; van 23 Mei 1932 tot 2 Oct. 1933 No. 2 Canada. 4) Tot Jan. 1928 Maiting; van Jan. 1928 tot 9 Febr. 1931 American No. 2, van 9 Febr. 1931 tot Van 7 Oct. '35—18 Mei '36 62/63 kg Z.-Russische. 5) 5 Mrt. 6) 4 Mrt. 7) 5 Mrt.

	BOUWMATERIALEN						KOLONIALE PRODUCTEN										INDEXCIJFER			
	VURENHOUT basis 7" f.o.b. Zweden/Finland per standaard van 4.672 M ³ .	STEENEN		CACAO G.F. Accra per 50 kg c.i.f. Nederland		COPRA Ned.-Ind. f. m.s. per 100 kg Amsterdam	KOFFIE Robusta Locoprijzen Rotterdam per 1/2 kg.	RUBBER Standaard Ribbed Smoked Sheets loco Londen per lb.	SUIKER Witte kristal-suiker loco R'dam/A'dam per 100 kg.	THEE Afl. N.-I. thee v. Java- en Sumatrathee p. 1/2 kg.	Grondstoffen	Indische uitvoerproducten								
1925	159,75	100,0	15,50	100,0	19,—	100,0	25,71	100,0	35,87	100,0	61,375	100,0	1,80	100,0	18,75	100,0	84,5	100,0	100,0	100,0
Jan.'36	63,00	39,4	8,25	53,2	10,—	52,6	8,47	32,9	11,12	31,0	13	21,2	0,21	11,6	4,32	23,1	39,50	46,7	35,5	29,3
Feb. "	63,00	39,4	8,—	51,6	9,50	50,0	8,62	33,5	10,62	29,6	13	21,2	0,22	12,3	4,12	21,3	38,50	45,5	35,6	29,8
Mrt. "	64,25	40,2	8,—	51,6	10,25	54,0	8,47	32,9	9,77	27,2	13	21,2	0,23	12,6	3,92	20,9	37,25	44,1	35,8	30,0
Apr. "	65,00	40,7	8,—	51,6	10,25	54,0	8,67	33,7	9,72	27,1	13	21,2	0,23	12,6	3,97	21,2	36,50	43,2	35,6	27,7
Mei "	65,00	40,7	8,—	51,6	10,25	54,0	9,23	35,9	9,52	26,6	13	21,2	0,23	12,6	3,65	19,5	37	43,8	35,2	29,3
Juni "	68,00	42,6	7,75	50,0	10,—	52,6	10,34	40,2	9,90	27,6	13	21,2	0,23	12,6	3,85	20,5	36,50	43,2	35,3	28,0
Juli "	71,25	44,6	7,—	45,2	9,25	48,7	10,34	40,2	10,47	29,2	13,12	21,4	0,24	13,3	3,70	19,7	36,25	42,9	35,9	25,7
Aug. "	73,25	45,9	6,50	41,9	9,—	47,4	10,89	42,4	10,89	30,2	13	21,2	0,23	13,0	3,55	18,9	36,75	43,5	36,2	27,7
Sep. "	79,00	49,5	7,—	45,2	9,—	47,4	12,30	47,8	11,27	31,4	13	21,2	0,24	13,3	3,47	18,5	37,50	44,4	37,2	28,6
Oct. "	107,00	67,0	7,25	46,8	9,—	47,4	17,24	67,1	13,87	38,7	14,87	24,2	0,30	16,7	4,47	23,9	46,50	55,0	47,3	34,2
Nov. "	106,00	66,4	7,25	46,8	9,25	43,7	17,45	67,9	16,12	44,9	15,25	24,8	0,32	17,8	4,57	24,4	48,50	57,4	49,9	39,2
Dec. "	112,75	70,6	7,50	48,4	9,—	47,9	22,49	87,5	19,65	54,8	16,25	26,5	0,37	20,6	4,72	25,2	48	56,8	53,3	41,7
Jan.'37	118,75	74,3					24,50	95,3	20,62	57,5	16,75	27,3	0,38	21,1	5,57	29,7	50,50	59,8	54,2	43,4
Feb. "	125,00	78,2					21,09	82,0	17,95	50,0	18,25	29,7	0,40	22,2	5,72	30,5	53,50	63,3	56,9	43,4
1 Mrt. "	135,00	84,5					22,33	86,9	17,62	49,1	18	29,3	0,40	22,2	5,87	31,3	55	65,1	59,7	44,0
8 " "	135,00	84,5					18,12	50,5	18	18	18	29,3	0,42	23,3	6,—	32,0		65,1	61,9	46,2

*) De tegenwaarde in guldens, van de £ en \$ noteringen, berekend tegen den wisselkoers van den dag. (Zie E.-S. B. van 7 Oct. 1936, blz. 733).

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities	
				Disc. and Advances	Securities
3 Mrt. 1937	314.517	460.954	52.706	4.295	21.942
24 Febr. 1937	314.334	455.067	58.594	4.914	20.273
22 Juli 1914	40.164		29.317		33.633

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. 1)
			Bankers	Other Accounts		
3 Mrt.'37	85.089	15.175	93.768	37.700	53.562	36,5
24 Febr.'37	85.043	12.971	100.419	37.876	59.267	39,2
22 Juli '14	11.005	14.736		42.185	29.297	52

1) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wis-sels	Waarv. op het buitenl.	Belee-ningen	Renteloos voorschot v. d. Staat
19 " '37	57.359	565	14	10.789	1.308	5.615	3.200
23 Juli '14	4.104	640	—	1.541	8	769	—

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver-sen 1)	Circulatie	Rekg. Courant		
				Staat	Zelfst. amort. k.	Parti-culieren
26 Feb. '37	5.640	2.695	87.062	461	1.854	15.386
19 " '37	5.640	2.541	85.380	744	1.857	15.627
23 Juli '14	—	—	5.912	401	—	943

1) Sluitpost activa.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Data	Goud	Daarvan als goud-buitenl. (irc. banken 1)	Deviezen als goud-dekking geldende	Andere wissels en cheques	Belee-ningen
23 " 1937	67,1	18,1	5,6	4.213,3	48,3
30 Juli 1914	1.356,9	—	—	750,9	50,2

Data	Effec-ten	Diverse Activa 2)	Circu-latie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
23 " 1937	222,3	930,6	4.328,4	782,0	343,3
30 Juli 1914	330,8	200,4	1.890,9	944,-	40,0

1) Onbelast. 2) w.o. Rentenbankscheine 27, 23 Febr., resp. 57, 52 mill.

NATIONALE BANK VAN BELGIË (in Belga's).

Data 1937	Goud	Munt en metaal	Munt en diversen	Binnen- en buitenlandse wissels	Belegingen op Belgische Staatsfondsen	Voorschot aan den Staat	Overheids-fondsen	Circulatie	Rekg. Crt.	
									Schatkist	Partic.
4 Mrt.	3.692	53	1.360	41	155	40	4.492	91	751	
25 Febr.	3.690	57	1.363	34	155	40	4.477	25	828	

FEDERAL RESERVE BANKS.

Data	Goudvoorraad		„Other cash" 2)	Wissels	
	Totaal bedrag	Goud-certifi-caten 1)		In her-disc. v. d. member banks	In de open markt gekocht
24 Feb. '37	8.858,9	8.847,4	270,6	4,1	3,1
17 " '37	8.859,8	8.847,9	284,4	3,0	3,1

Data	Belegd in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circula-tie	Totaal Depo-sito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dek-kings-perc. 3)	Algem. Dek-kings-perc. 4)
17 " '37	2.430,2	4.160,2	7.230,2	132,2	80,3	—

1) Deze certificaten werden door de Schatkist aan de Reserve Banken gegeven voor de overname van het goud, toen de \$ op 31 Jan. '34 van 100 op 59,06 cents werd gedevalueerd.

2) „Other Cash" does not include Federal Reserve Notes or a Bank's own Federal Reserve bank notes.

3) Verhouding totaalen goudvoorraad tegenover opschbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. 4) Verhouding totaalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET

FED. RES. STELSEL.

Data	Aantal leening.	Dis-conto's en beleen.	Beleg-gingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal depo-sito's	Waarvan time deposits
10 " '37	—	8.964	13.591	5.351	27.441	5.095

De posten van De Ned. Bank, de Javasche Bank en de Bank of Eng-land zijn in duizenden, alle overige posten in miljoenen van de be-treffende valuta.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 8 Maart 1937.

Activa.	
Binnenl. Wis-sels, Prom. enz. in disc.	Hfdbk. f 18.168.645,24 Bijbnk. „ 413.672,52 Ag. sch. „ 1.297.433,61
Papier o. h. Buitenl. in disconto	f 19.879.751,37
Idem eigen portef.	f 2.295.000,—
Af: Verkocht maar voor debk. nog niet afgel.	—
Beleeningen incl. vrsch. in rek.-crt. op onderp.	Hfdbk. f 139.253.794,35 1) Bijbnk. „ 3.878.259,23 Ag. sch. „ 31.079.025,33
	f 174.211.078,93
Op Effecten	f 170.285.349,79 1)
Op Goederen en Spec.	3.925.729,14
Voorschotten a. h. Rijk	—
Munt, Goud	f 124.107.370,—
Muntmat., Goud	„ 795.470.448,20
	f 919.577.818,20
Munt, Zilver, enz.	„ 17.893.966,32
Muntmat., Zilver	„ —
	„ 937.471.784,52 2)
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfondsen	„ 39.503.263,53
Gebouwen en Meub. der Bank	„ 4.600.000,—
Diverse rekeningen	„ 6.475.100,49
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5/32, S. No. 221)	„ 11.958.329,12
	f 1.196.394.307,96

Passiva.	
Kapitaal	f 20.000.000,—
Reservefondsen	„ 3.105.769,04
Bijzondere reserve	„ 6.300.000,—
Pensioenfondsen	„ 10.291.129,69
Bankbiljetten in omloop	„ 794.320.110,—
Bankassigatiën in omloop	„ 47.928,31
Rek.-Cour. { Het Rijk	f 65.000.357,16
saldo's: { Anderen	„ 291.880.494,01
	„ 356.880.851,17
Diverse rekeningen	„ 5.448.519,75
	f 1.196.394.307,96

Beschikbaar metaalsaldo f 477.908.035,49
Minder bedrag aan bankbiljetten in om-loop dan waartoe de Bank gerechtigd is „ 1.194.770.089,—
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)..... f 68.518.450,—
2) Waarvan in het buitenland..... „ 144.799.706,57

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dek-kings-perc.
	Munt	Muntmat.				
8 Maart '37	124107	795.470	794.320	356.928	477.908	81
1 " '37	124107	754.512	814.257	300.073	452.474	80
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Belee-ningen	Papier op het buitenl.	Diverse reke-ningen 1)
1 " 1937	19.869	—	177.636	2.295	6.298
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

1) Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikb. metaal-saldo
27 Febr. '37 2)	107.900		178.470	55.380	14.360
6 Febr. 1937	88.563	19.277	180.493	43.535	18.228
30 Jan. 1937	88.563	19.100	176.581	40.445	20.852
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaalb.	Dis-conto's	Belee-ningen	Diverse reke-ningen 1)	Dek-kings-percentage
27 Febr. '37 2)	2.180	76.100	61.400	46	
6 Febr. 1937	1.934	11.021	58.325	49.166	48
30 Jan. 1937	1.958	11.116	60.359	40.253	50
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

1) Sluitpost activa. 2) Cijfers telegrafisch ontvangen.